

שרשרת הדורות

Sharsheret Hadorot

חקר תולדות המשפחה היהודית

תוכן העניינים

1.....	בשער
2.....	משולחנה של חנה פורמן, יו"ר החברה הגניאלוגית הישראלית ממזרח אירופה ל-East End של לונדון – הגירת יהודי מזרח אירופה ומרכז אירופה בתחילת המאה העשרים
3.....	מיכאל טובין
6.....	שמות משפחה ספרדיים: התפתחותם במשך הדורות ותפקידם בגניאלוגיה גיפרי שלמה מלכא
10.....	עבודה בלשית על משפחת דורין (Dorin) מרק אוסדן
14.....	מרק אוסדן, 1930-2006 וארן אוסדן
14.....	בית העלמין היהודי בזדונסקה וולה – עדכון לסקר הטופוגרפי של המקום ולפרוייקט צילומי המצבות ח' דניאל וגנר
16.....	רשימות מאמריקה – חלק ב' הרייט קסו
19.....	הידיד הבוגדני יהודה קלזנר
19.....	לאחר מציאת דף עד במסד הנתונים של "יד ושם" – הצעד הבא רוח פלדמן
22.....	הגבלות חדשות של משרד הפנים הישראלי על הגישה למסמכים ישראל פיקהולץ
25.....	ספר חדש יהודה קלזנר
25.....	סיכומי מאמרים מעיתונים גניאלוגיים זרים מטילדה טגור
26.....	אסתר רמון
27.....	כתבי-עת בשפה האנגלית מרים הרינגמן

כּעֵר

חוקר הגניאלוגיה עוסק בעת ובעונה אחת בַּתחום צר ובַּתחום רחב ביותר. התחום הצר – שהוא הגניאלוגיה גופא – הוא חקר המשפחה ובניית אילן היוחסין. אבל בדרכו לַמטרה, עוסק הגניאלוג במגוון של שטחי ידע רבים: אונומסטיקה, היסטוריה, גיאוגרפיה, דמוגרפיה, מדעי החברה, ארכיונאות, ואף שטחים שנראים רחוק מהנושא, כגון שפות, כתב ועוד – דבר המוכיח כי גניאלוגיה אכן רבת פנים היא. אני שמחה לציין שכל ההיבטים האלה באים לידי ביטוי בעיתוננו, ואני אסירת תודה על כך לכל כותבינו הנאמנים.

גיליון זה, הראשון לשנת 2007, מיעוטו חקר המשפחה ממש ורובו מאמרים בשטחי העזר.

בתחום זה של שטחי העזר, הקרוב ביותר לנושא בניית עץ המשפחה הוא המאמר של ד"ר גף מלכא, על שְמוֹת. ד"ר מלכא פורש לפנינו יריעה רחבה של שְמוֹת משפחה ספרדיים, על סוגיהם השונים והשינויים שחלו בהם בהתאם לַמקום ולזמן. התחום ההיסטורי והחברתי מיוצג במאמרו של ד"ר מיכאל טובין, המתאר את הגירת יהודי מזרח אירופה ל"איסט אנד" של לונדון, ומנתח את קשיי המהגרים, הבעיות שעמדו לפניהם ומהלך הסתגלותם מבחינה חברתית ותרבותית.

שני מאמרים מתארים פרויקטים שונים הקשורים למחקר הגניאלוגי: פרופסור דניאל וגנר מספר על עבודת השיקום המרתקת שמבצעת, בהדרכתו, קבוצת מתנדבים – פולנים וישראלים – בבית העלמין המיוחד במינו שבעיירת אבותיו, זדונסקה וולה בפולין. הציצו נא באיורים הצבעוניים המלווים את המאמר!

מאמרה של חברתנו גבי רוז פלדמן גם הוא תיאור פרויקט, אך הוא משמש גם כאמצעי עזר לחוקרים. המאמר עוסק בדפי העד של "יד ושם" שהועלו לאינטרנט ומפרט את העבודה שנעשתה באתר האינטרנט של החברה הגניאלוגית הישראלית לעזרת האנשים המחפשים את מגישי הדפים. נוסף לכך מובאות במאמר עוד דרכים שבהן ניתן לחפש ולאתר אנשים אלה.

מאמר נוסף השייך לאמצעי העזר לגניאלוג הוא מאמרו של מר ישראל פיקהולץ, שמוסר לנו על הגבלות חדשות שהטיל משרד הפנים על הגישה למסמכים החשובים לגניאלוגים. מר פיקהולץ ניהל חליפת מכתבים עם פקידי המשרד, לעת עתה ללא הועיל, וחבל. ראוי שדווקא משרד הפנים שלנו יהיה יותר קשוב לבקשות הגניאלוגים ולצרכי מחקריהם.

המאמר היחיד בגיליון זה העוסק בסיפור משפחה הוא מאמרו של מרק אוסון ז"ל, שהיה חבר בסניף נתניה של חגי' ונפטר לפני מספר חודשים. זהו המאמר האחרון שהוא כתב, והוא פורסם בכתב העת שְמוֹת בבריטניה. באדיבות מערכת שְמוֹת אנו מפרסמים את המאמר לזכרו. אנו מודים לבנו של מרק, מר וארן אוסון, שכתב מאמר קצר על אביו ז"ל.

ומה במדורים הקבועים שלנו הפעם? סיכומי המאמרים מהעיתונות הגניאלוגית היהודית בעולם; הסיפור הקצר של ד"ר יהודה קלוזנר על אפיזודה מעולם הרבנים; המדור של הספרנית שלנו גבי הרייט קסו, שכתבה את הפרק האחרון של "רשימות מאמריקה", לפני שחזרה לארץ, בשעה טובה; וסקירת הספרים, העוסקת הפעם בספר אחד בלבד, הוא ספרו המעניין של ד"ר אדוארד גלס מלונדון, שקוראינו בוודאי זוכרים את מאמריו על משפחתו הענפה, שפורסמו בשנים האחרונות בשרשרת הדורות.

ואחרון אחרון: בהתרגשות רבה אני מודה לחברה הגניאלוגית הישראלית על הכבוד שכיבדו אותי בהענקת התואר המיוחד. אני חולקת כבוד זה בהערכה עם כותבי המאמרים, ומעל לכול עם כל חברי המערכת של עיתוננו.

יוכבד קלוזנר

משולחנה של חנה פורמן יו"ר החברה הגניאלוגית הישראלית

שרשרת הדורות, עם קבלת אות יקר חגי במעמד הפתיחה של יום העיון.

אתר החברה: www.isragen.org.il מתמיד בחידוש פניו ובתכנים הכלולים בו. אל תתעצלו להיכנס באופן קבוע אחת לכמה ימים להוסיף מידע והנאה משפע החומר הנמצא בו.

אתר "יד ושם" – מאגר השמות באינטרנט: הקוראים בישראל מוזמנים לנסות לחפש ולאתר נותני עדות. לשם כך היכנסו לאתר החברה www.isragen.org.il בקישורית Search for Submitters of Pages of Testimony in Israel.

הניסיון שנצבר בעזרה שניתנה מאז פתיחת האתר מלמד שהיו הצלחות להגיע דרך המידע הנמצא על "דף העד" – אם לא לנותן העדות עצמו הרי אל צאצאיו ואל בני משפחה קרובים. אפשר לספר בשמחה שהיו כבר מקרים של איחוד משפחות אחרי נתק ארוך לפעמים מתקופת ההגירה היהודית הגדולה של סוף המאה התשע עשרה ותחילת המאה העשרים.

אל תשכחו לעדכן שינויים בכתובת, מספר טלפון וכתובת דואר אלקטרוני.

כתובת: ehfurman@netvision.net.il ניתן לכתוב בעברית, או ת"ד 86 קריית גת 82100.

כרך כ"א יוצא לדרך. תבוא הברכה לכל מי שטרם והביא את החוברת למקומה כיום.

האסיפה הכללית של החברה הגניאלוגית הישראלית לשנת 2006 התקיימה במועצה ונדונו בה כל הנושאים שהיו על סדר היום. בסוף האסיפה הכללית התקיימו בחירות לוועד העמותה. בתפקידים של יו"ר ומוזכרה נבחרו שוב הגב' חנה פורמן וד"ר לאה גדליה, ואילו מר מיכאל רסטצ'ר מסניף תל אביב נבחר לגזבר העמותה מאחר שמר אברהם צפדיה ביקש לפרוש מתפקידו. מכאן שלוחה ברכת תודה על ארבע שנים של עבודה משותפת ומבורכת ושיתוף פעולה מלא. יחד הצלחנו להרחיב ולקדם מספר נושאים לטובת הכלל.

ברכת יישר כוח לגזבר החדש הנבחר, מר מיכאל רסטצ'ר (Restatcher).

יום העיון השנתי השני בגינאלוגיה יהודית יום העיון נערך בבית ווהלין בגבעתיים ביום שני, כ"ט חשוון תשס"ז – 20 בנובמבר 2006. זו הזדמנות נוספת להודות לוועדה המארגנת: גב' מטילדה טגד, דר' מרתה לביצ'ין, גב' רוז פלדמן וגב' בילי שטיין על הארגון המוצלח שבא לידי ביטוי המלא לאורך כל יום העיון.

ברכה מיוחדת לגב' יוכבד קלוזנר, מסתיו 1999 העורכת הראשית של רבעון החברה הגניאלוגית הישראלית

הנהלת החברה הגניאלוגית הישראלית
הוועדה המארגנת את יום העיון הארצי השני לגניאלוגיה יהודית
וכל שאר חברי החברה

שמחים לברך ברכות כנות וחמות
את העורכת הראשית של שרשרת הדורות מאז 1999,

הגב' יוכבד קלוזנר

על קבלת האות יקירת חגי

שהוענק לה במעמד חגיגי במושב הפתיחה של יום העיון השני

ממזרח אירופה ל-East End של לונדון הגירת יהודי מזרח אירופה ומרכז אירופה בתחילת המאה העשרים מיכאל טובין

מתורגם מאנגלית

בסיפוק על ידי הרשויות. החששות והפחד בקרב הקהילות היהודיות גברו, והתרכבו היהודים שחשו שהאדמה בוערת תחת רגליהם ועתידם יהיה בטוח יותר במערב. רבים מאוד החליטו כי הגיע הזמן לעזוב את מזרח אירופה, ומה שהיה עד אז זרם קבוע אך מתון של מהגרים הפך לפתע לגל אדיר של פליטים שנמשך עד לפרוץ מלחמת העולם הראשונה. השנים שבין 1881 ו-1914 מהוות תקופה ייחודית בתולדות ההגירה היהודית.

מושג ההגירה לא היה זר ליהודים, בכל תקופה שהיא; במשך כל תולדותיהם היו בתנועה ממקום למקום. בכל עת חלם היהודי על ארץ ישראל והתפלל להגיע אליה, או שראה את עצמו – כפי שראוהו אחרים – בדמות 'היהודי הנודד'. אך היהודים באירופה לא היו איכרים בורים ועניים, אלא מיעוט אתני שחבריו היו בעלי מודעות דתית ותרבותית גבוהה, וכן בעלי חוויות משותפות ושפה משותפת, היידיש.

בסיכומו של דבר, נראה שהמערב, ובמיוחד אמריקה, הציע ליהודי הזדמנות לחיים חדשים וטובים יותר, וכך הצטרפו היהודים לתנועת ההגירה שבאותה תקופה.² פרנקל מתאר כך את המצב "בבית":

... ציפיה כמעט משיחית ליציאה לאלתר מארצות העברות התפשטה בעיירות ובכפרים ב'תחום המושב' כמו אש בשדה קוצים. "הגירה, להגדרה, אמריקה וכו'... מילים אלה," כדברי פֶּתָב עיתון מזיטומיר, "כבשו את ליבם של האוכלוסייה שלנו על כל חלקיה – החל מהעשירים והמשכילים ועד לבעלי המלאכה העניים ביותר."³

ההגירה לבריטניה

בתחילה הגיעו היהודים בקילוח דק עם ממוצע שנתי של 5,393 מהגרים בשנים 1840-1880. משנת 1880 עד 1900 הם הפכו לזרם רציני עם ממוצע של 38,225 מהגרים בשנה, ובסופו של דבר לנהר שוצף עם כ-114,460 מהגרים כל שנה בין 1901 ו-1914.⁴ ההגירה נפסקה עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה אבל התחילה מחדש עם תום המלחמה. תנועת ההגירה התחילה בליטא ובפולין, והתפשטה לאוקראינה ולאחר מכן לגליציה ולתחום המושב.

היציאה ממזרח אירופה

כשלושה מיליון יהודים היגרו ממזרח אירופה אל המערב בין השנים 1881 ו-1914. מתוך הזרם האדיר הזה שנע מערבה, ובמיוחד לארצות הברית, בין 120,000 ל-150,000 יהודים¹ החליטו להשתקע בבריטניה. אף שקהילות יהודיות התקיימו במזרח אירופה למעלה מאלף שנה, הרגישו רבים כי הגיע הזמן לחפש בית מסביר פנים ובטוח יותר במערב.

מספר גורמים ערערו את התחייבותם של יהודים אלה כלפי האזור, שכלל את פולין, רוסיה, ליטא, רומניה וגליציה, ושנים כה ארוכות הם ראו אותו כביתם.

היהודים סבלו מאפליה חברתית ופוליטית גוברת, שנעשתה גם יותר חריפה ושיטתית. נוסף לכך, הביא גידול האוכלוסייה, הן הכללית והן היהודית, לאבטלה חמורה, ואי-השקט החברתי והמתחים הפוליטיים שבאו בעקבותיה השפיעו על הערכים ודרכי החיים המסורתיים. חוסר פיתוח במזרח, בעיקר בגלל השיטה הפוליטית והחברתית הנוקשה, גרם לכך שמעט מאוד הזדמנויות כלכליות היו פתוחות לאוכלוסייה הכללית ופחות מכך לאוכלוסייה היהודית, מה שהביא להתרוששות ניכרת שלה. ההתקדמות הטכנולוגית והכלכלית של המערב נראתה בעיני היהודים מושכת ביותר לעומת הקיים במזרח אירופה. רעיונות תנועת ההשכלה במערב היוו גורם נוסף לאי-שקט בייחוד בקרב הצעירים, שחיפשו שינוי ופתרונות חדשים.

בעקבות רצח הצאר אלכסנדר השני בשנת 1881, הוציאה הממשלה הרוסית סדרה של חוקים ותקנות הידועים כ"חוקי מאי". בחודש מאי 1882 הוצאה פקודה שהגבילה את השטחים שבהם הורשה ליהודים להתגורר, וכן הוגבלו חופש התנועה שלהם, המקצועות שהורשו לעסוק בהם וקבלתם במוסדות לימוד כלליים. הם לא התקבלו רשמית לשירות הממשלתי והצבאי, אם כי נתפסו בכוח וגויסו לצבא. חוקים אלה, שקוימו עד 1917, הביאו להידרדרות נוספת של מצב היהודים.

בתקופה זו סבלו יהודי רוסיה ופולין גם מפוגרומים קשים. היהודים האמינו שהשלטונות יזמו פוגרומים אלה; גם אם הדבר לא היה נכון, ברור הוא כי הפוגרומים נתקבלו

1. ראו Lipman, *A History of the Jews of Great Britain since 1858*

2. Lipman

3. ראו J. Frankel, *The Crisis of 1881-82 as a Turning Point in Modern Jewish History*

4. ראו Jacob Lestschinsky, *Jewish Migrations, 1840-1946*

לאימפריה האוסטרו-הונגרית או נסעו מערבה דרך רומניה. בני המזל שהיו קרובים לנמלי היציאה בארצות הבלטיות יכלו להגיע לליבאן, מְמַל או ריגה. רוב המהגרים נסעו דרך גרמניה אל נמלי ברמן או המבורג, או לנמל רוטרדם בהולנד.

במקרה באותו זמן, פעלה לטובת המהגרים גם התחרות הקשה בין חברות הספנות שחצו את האוקיינוס האטלנטי והובילו כמויות גדולות של תבואה לאירופה, והמהגרים היו המטען הזול ביותר שקיוו למלא בו את האוניות הריקות בדרכן חזרה. חברות הספנות הבריטיות הציעו כרטיסים זולים ועל כן השתלם למהגרים להגיע לאנגליה ולצאת לאמריקה מנמל ליברפול, במקום לצאת לארצות הברית ישירות מאירופה. גם אלה שהתכוונו להישאר בבריטניה וגם אלה שהתכוונו להמשיך הלאה הגיעו לרוב יחד לונדון, והמראה של נוסעים לבושים בצורה משונה המצטופפים ברציפי הספנות של לונדון היה מחוזה שכיח למדי.

בדרך כלל היגרו היהודים עם כל משפחתם, גם אם לעיתים הקדימו הגברים לנסוע והאשה והילדים הגיעו מאוחר יותר.⁵ הם לא היו הרפתקנים, אלא אנשים שחיפשו מקום שיוכלו לשרוד ולחיות בביטחון, ולא התכוונו לחזור למקום הולדתם עם העושר שצברו במקום החדש, אלא להצליח להשתלב ולהציל גם את משפחותיהם. רובם היו עניים שהתגוררו בעיירות, עם כישורים מסוימים במסחר, במלאכה זעירה ובארגון, אך לא היו "פרולטריאט" של ממש.⁶ הם ראו את עצמם כשייכים לעם אציל ועתיק מאוד, שאי-הצלחתו היא זמנית בלבד.

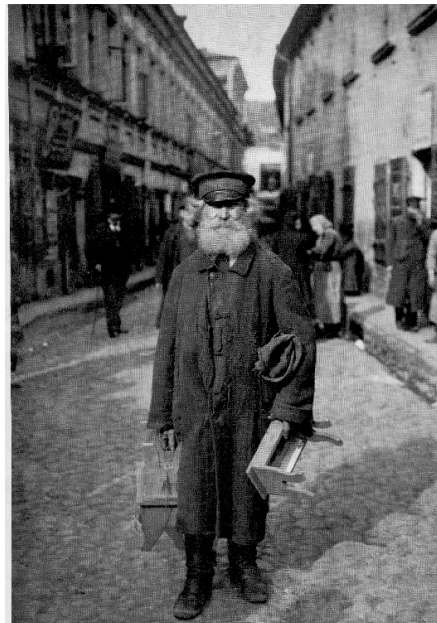
חוויות היהודים שהיגרו לאנגליה דומות לחוויות המהגרים במקומות ובזמנים אחרים.

המצב החברתי, הפוליטי והכלכלי בארץ המארחת משפיע באופן ישיר על חיי המהגרים. התחומים החשובים ביותר בחיי המהגרים הם כמוכן מגורים ועבודה, אבל שני תחומים אלה עמדו גם בראש דאגותיהם של השכבות העניות בארץ ההגירה עצמה. המהגרים והעניים התחרו על אותן שכונות מגורים ומקומות עבודה. כאשר היו די אפשרויות מגורים זולות ודי הזדמנויות לעבודה בלתי מקצועית, נמנעו החיכוכים בין שתי שכבות אוכלוסייה אלה; אולם אין ספק ששני גורמים אלה עיצבו את היחס של האוכלוסייה העובדת אל המהגרים.

גם יחס השלטונות יכול היה להפוך לעוין אם המהגרים נתפסו כאיום על מעמד ההגמוניה שלהם. יחס זה השפיע על קביעת המעמד החוקי של המהגר, ובעקבות זאת את רגשות המהגר עצמו. אם הוא הרגיש ביטחון הוא אימץ

בהימלטם מגל הפוגרומים של 1881–1882, חצו היהודים מדרום רוסיה את הגבולות הקרובים ביותר ונהרו לעיר ברודי בגליציה על גבול אוסטריה. תוך שנה אחת הגיעו לשם 23,000 יהודים, שהיו חסרי-כול ולא ידעו מה יהיה צעדם הבא. נציגים של הקהילות היהודיות הגיעו מצרפת, בלגיה, בריטניה, גרמניה ואוסטריה כדי לדאוג לצרכים המידיים של פליטים אלה. בסופו של דבר קיבלו כל היהודים סיוע ויצאו מערבה. לזוועות הפוגרומים, ששמעם הגיע לאנגליה, היתה השפעה קשה וראש העיר של לונדון הקים ב-1 בפברואר 1882 את קרן העזרה Mansion House Fund. מאמץ בינלאומי זה השאיר רושם עז על יהודי מזרח אירופה.

אולם, הקהילות היהודיות במערב לא מיהרו להקים ארגון קבוע לטיפול בפליטים, מחשש שהדבר יעודד את ההגירה, שתהווה מעמסה כבדה מדי על המקורות הכספיים המוגבלים שלהן. אחדות מהקהילות הרחיקו לכת עד כדי פרסום מודעות בעיתוני מזרח אירופה ובהן עצות ליהודים להימנע מהגירה. גם אם כיום נראה לנו הדבר מוטעה, הרי בזמנו זו היתה המסקנה שהגיעו אליה.

רוכל וילנאי – מועמד טיפוסי להגירה

בכל זאת, כיוון שזרם ההגירה החל, שום דבר לא היה יכול לעצור בו. יהודים מהמחוזות הצפוניים של רוסיה חצו את הגבול המזרחי של פרוסיה, ומהגרים ממחוזות המרכז והדרום חצו את הגבול לפולין. יהודים מבסרביה ואוקראינה חצו את הגבול לחלק של פולין שהיה שייך

5. ראו *Report on the Volume and Effects of Recent Immigration from Eastern Europe into the United Kingdom*
6. ראו D. Feldman, (1994)

הבריטית שגשגה מבחינה כלכלית, היתה מפותחת מבחינה טכנולוגית ופעלה על פי החוק ולא לפי קפריזות ומתן שוחד. ניתן היה, אם כי לא בקלות, להשיג עבודה, וגם תנאי המגורים לא היו גרועים מאלה שהיו להם בפולין או ברוסיה.

מהגרים מגיעים לנמל הים של לונדון

בסיכומו של דבר, ניתן לומר שבבריטניה הציעה למהגריה "הזדמנויות שוות", יותר ממה שזכו לכך מהגרים יהודים לכל אורך הגלות. המהגרים מצאו בבריטניה עבודה ומקום לגור בו וחייהם לא היו בסכנה. מסיבות אלה גדלה המוטיבציה שלהם והם עבדו במרץ למען עצמם ולמען ילדיהם, ולא שכחו גם את בני משפחתם האחרים שעמדו להצטרף אליהם.

אם כי לא תמיד הם היו מודעים לכך, הרי יסודות ההצלחה היו בהישג ידם: היתה להם גם גישה חופשית לחברה השולטת במקום וגם היוזמה הנדרשת כדי להצליח במסגרתה.

ביבליוגרפיה

ראו בנוסח האנגלי של המאמר.

מיכאל טובין היה מרצה באוניברסיטת בר-אילן ובמכללות להכשרת מורים עד לפרישתו. מאז צעירותו היה פעיל בתנועה הציונית הדתית, היה חבר ההנהלה של בני עקבא באנגליה ועבד כשליח של התנועה הציונית העולמית. הוא חיבר מאמרים רבים והכין חומר חינוכי עבורם. הוא פרסם שני ספרים וממשיך לעבוד במחקר בהיסטוריה היהודית.

ברצון את הארץ החדשה ושאף להיקלט בה. אך אם מעמדו החוקי לא נסך בו ביטחון, הוא התמלא ספקות ועוינות כלפי המדינה המארחת.

יש להבחין בין שני סוגים של מארחים, מבחינת המהגר: אלה השייכים לקבוצה האתנית של המהגר, שהגיעו לפניו וכבר התאקלמו במקום ואלה שמהווים את רוב האוכלוסייה, במקרה שלנו הקהילה האנגלית-יהודית הקיימת מזמן במקום והבריטים הנוצרים.

המהגרים הראשונים לא בהכרח שמחים לבוא חדשים, כי הם רואים בהם איום להישגיהם; מצד שני הם עשויים לראות בחדשים תגבורת למאבקם להישרדות. יחס דו-ערכי זה קיים גם מצד המארחים הוותיקים, העשויים לחשוש מתחרות, או לעזור ובכך להגביר את ההערכה העצמית שלהם עצמם.

גורמים פסיכולוגיים וחברתיים פועלים בד בבד עם גורמים תחיקתיים, פוליטיים וכלכליים. ניסיונם האישי והקבוצתי של המהגרים משפיע גם על יחסיהם עם השלטונות, ובמשך הזמן מתפתחת מערכת של דפוסי התנהגות רשמיים ובלתי רשמיים ביחסים ההדדיים ביניהם. באופן כללי, היו היחסים בין קהילת המהגרים ובין קהילות המארחים בבריטניה טובים ומועילים לשתי הקבוצות.

יש לציין שגם גורמים אחרים, כגון הישגים אקדמיים, אינם מוערכים בצורה שווה בארץ המוצא ובארץ ההגירה. לדוגמה, תלמיד חכם יהודי תופס עמדה יוקרתית בין יהודי מזרח אירופה, אבל לא כך הוא הדבר בקהילת המהגרים ובוודאי לא בקהילת העובדים הלא-יהודיים מסביב.

אף לגורמים כלכליים יש חשיבות: הגירה משמשת לעיתים קרובות כגורם משנה בין שונים: מי שהיה עשיר בארץ המוצא יכול בנקל לרדת מנכסיו. באותה מידה, גם תכונות אישיות עשויות למלא תפקידים שונים "בבית" או במקום החדש. גמישות אולי לא היתה חשובה בארץ הישנה, אבל יכולה למלא תפקיד חשוב בהתאקלמות במקום החדש. רגשי הניכור הנגרמים על ידי ההבדלים בתרבות ובשפה מתמירים עוד יותר בגלל תחושת הבודדות וחוסר המגע עם בני המשפחה שנשארו בבית ודאגה לביטחונם.

כל אחד מהגורמים המנויים לעיל, לחוד או בצירופים ביניהם, עלולים להשפיע על הרגשת הביטחון והשייכות של המהגרים. חווית ההגירה היתה נעימה יותר כאשר בני משפחה וחברים קיבלו את פניהם של הבאים ועזרו להם בסידורים הראשונים למעבר חלק יותר לביתם החדש.

מהגרים יהודים שהגיעו ל-East End של לונדון או לריכוזי פליטים אחרים בבריטניה בתחילת המאה העשרים נדהמו ראשית מהיחס חסר האפליה וחסר העוינות של הרשויות כלפי היהודים ושנית מן העובדה שהחברה

שמות משפחה ספרדיים:

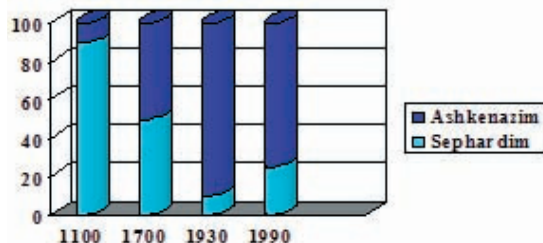
התפתחותם במשך הדורות ותפקידם בגניאלוגיה*

ג'פרי שלמה מלכא

מתורגם מאנגלית

בעיירות ובכפרים ברחבי חצי האי האיברי, היו הערים בעלות האוכלוסיות היהודיות הגדולות ביותר באירופה וינה עם 1,200 יהודים ופרנקפורט ע"נ מיין עם 700 יהודים. בגלל רדיפות, טבח ושמד התחילו היהודים הספרדים לחפש מקומות מחיה חדשים ועברו לצפון אפריקה, איטליה, האימפריה העות'מנית, הולנד, גרמניה ומקומות אחרים באירופה. מספרם ירד במשך השנים, ובתחילת המאה ה-18 הם היו רק חמישים אחוז מהיהודים בעולם.¹ האוכלוסייה היהודית באירופה גדלה עקב הגירת יהודים מאיטליה – שכיום אנו יודעים שחלקם לפחות הגיעו מהאזורים הספרדיים של דרום איטליה וסיציליה – והמשיכה להתרחב, בזמן שמספר היהודים שחיו בארצות הספרדיות הצטמצם, כך שב-1930 היו הספרדים 10% מהיהודים בעולם בלבד. מאז היה גידול במספר הספרדים וכיום הם מהווים 25% מיהודי העולם והם רוב ביהודי ישראל. [ראו איור מס' 1]

Population Trends

איור מס' 1: אחוזים יחסיים של ספרדים ואשכנזים במהלך השנים

הגדרות

בדיון בשמות במסגרת הגניאלוגיה, יש להבחין בין המונחים אונומסטיקה ואטימולוגיה: אונומסטיקה היא חקר המוצא והצורות של שמות פרטיים, בעוד שאטימולוגיה היא חקר מוצאן ושורשיהן הלשוניים של מילים. אם כי קיימת חפיפה מסוימת בין התחומים והם נעזרים זה בזה, יש הבדל ביניהם בנוגע ליעד ולשיטות העבודה.

חקר שמות המשפחה הספרדיים תופס מקום מיוחד בגניאלוגיה הספרדית, בראש וראשונה מפני שלרוב – אם כי לא תמיד – הם עתיקים למדי. קיום שמות משפחה הוא אחד ההבדלים העיקריים בין הגניאלוגיה הספרדית והגניאלוגיה של יהודי מזרח אירופה או גניאלוגיה יהודית באופן כללי. שמות המשפחה העתיקים שעברו בירושה במשפחה מקילים את החיפוש בארכיונים ואת בניית אילן היוחסין – בהשוואה לחקירת משפחתו של יצחק בן שלמה, למשל, שאביו הוא שלמה בן דוד.

אולם, אם כי שמות המשפחה אכן משמשים כתוויות המסייעות בחיפוש בארכיונים, אין להתייחס אליהם כאל נתון המובן מאליו. למשל, שם שמקורו בשם יישוב פירושו רק שהאדם המסוים הנושא אותו בא מאותו המקום, ולא יהיה נכון להניח כי כל האנשים הבאים ממקום מסוים הם קרובי משפחה. כמו כן השמות של אנוסים – שמות בעלי צליל ספרדי – הם שמות שאומצו בזמן המרת הדת (בכוונה אמיתית או למראית עין) מתוך מאגר השמות הנוצריים הקיימים, וגם הם אינם בהכרח מורים על בני אותה משפחה. שמות ספרדיים ממקור עברי, ארמי או ערבי הם לרוב שמות יהודיים עתיקים יותר ועל כן הם מועילים יותר בהתחקות אחרי שלשלת המשפחה, ככל שאנו חוזרים אחורה בזמן.

לפני שנוכל לדון בהתפתחות שמות אלה לאורך מאות השנים, יש לקחת בחשבון את השינויים שחלו באוכלוסיות השונות. במפקד אוכלוסין של רומי משנת 48 לספירה נמנו שבעה מיליון יהודים בקיסרות הרומית, ומכאן נובע שהיהודים היו עשרים וחמישה אחוזים מהאוכלוסייה הרומית שחיתה במזרח הים התיכון ועשרה אחוזים מאוכלוסיית הקיסרות הרומית כולה. לפי ההשערה חיו כמיליון יהודים נוספים בשטחים שמחוץ לקיסרות הרומית, וכך מסתבר שמספר היהודים בעולם באותה עת היה כשמונה מיליון. במאה ה-12 היו הספרדים למעלה מתשעים אחוז של כל האוכלוסייה היהודית בעולם. מספרים אלה מפתיעים בדרך כלל, אבל יש לזכור כי במאה ה-12, כאשר בכל אחת מהערים גרנדה וקורדובה מנתה האוכלוסייה היהודית 12,000 נפש ויהודים רבים חיו

* נוסח ראשון של מאמר זה הופיע בכתב העת *אבותינו (Avotaynu)* ואנו מודים לעורכת על הרשות לפרסם חלקים ממנו כאן.
1. גירוש 1492 היה הגירוש האחרון מחצי האי האיברי, אך לא הגדול ביותר. מספר רב של יהודים, כולל הרמב"ם, ברחו מהשלטון המוסלמי. הטבח של 1391 והשמד הכפוי אילצו יהודים רבים להגר מספרד, בדרך כלל לצפון אפריקה ופרובנס.

בבבל השתמשו היהודים בשפה הארמית ואימצו גם שמות בבליים כגון אסתר, על פי האלה אשתאר, ומרדכי מן האל מורדוך. בתקופה הבבלית המאוחרת שונו השמות היהודיים וקיבלו את צורתם הארמית, המאופיינת בדרך כלל בסיומת א או אי: ברזילי, חסדאי, מלכא. שמות אחרים מאותה תקופה הם שושן, בן שושן, מלכא (כשם משפחה), גבאי, חזן, שבתאי ושמאי.

בתקופה היוונית החל השימוש בשמות יוונים. דוגמות לכך הן אלכסנדר, פילון, פאפוס, קלונימוס, תיאודורוס, תיאופילוס. מלכי החשמונאים השתמשו גם בשם היווני וגם בשם העברי, כגון יוחנן הורקנוס, ינאי אלכסנדר, יהודה אריסטובולוס, והנסיכה שלומית אלכסנדרה.

לרומאים היתה שיטה מובנית מאוד של שימוש בשמות. השמות כללו:

- השם הפרטי (praenomen)
- שם השבט או הקבוצה (nomen)
- שם המשפחה (cognomen), שלרוב היה שם האב
- שם משפחה נוסף, על פי האבות הקדמונים (agnomen)

שיטה רומאית מפותחת זו היתה מבוססת על פולחן האב הקדמון. עם בוא הנצרות, התחילה הכנסייה לדרוש מחבריה לעבור מנאמנותם הישנה לשבט אל נאמנות לדתם החדשה. הנוצרים קיבלו את שמם "הנוצרי" החדש או את "שם הטבילה" שלהם, שהיה השם היחיד שהשתמשו בו, והשמות הישנים נשכחו עם הזמן ברחבי אירופה הנוצרית. אולם, שינוי השמות לשמות נוצריים לא השפיע על המדינות שלא היו תחת השפעת הנצרות, ודבר זה מסביר את שמירת שמות המשפחה בקרב היהודים הספרדים והיעלמותם בקרב היהודים שחיו בארצות הנוצריות. חשוב להדגיש שהרוב הגדול של השמות היהודיים בתקופה היוונית והרומית היו בעיקר ממוצא עברי וארמי.

בשנת 711 לספירה כבשו המאורים (Moors) את חצי האי האיברי ובכך התחילה התקופה המוסלמית, שכללה את "תור הזהב" במאה התשיעית והעשירית. בתקופה זו נמצא שמות כמו משה בן מימון, חסדאי אבן (בן) שפרוט, המשוררים משה אבן עזרא ושלמה אבן גבירול, בצד שמות כמו כהן/הכהן, לוי/הלוי ואחרים. מופיעים גם שמות משפחה המבוססים על שמות האבות המפורסמים, כגון מימון, וכמו כן שמות משפחה רבים המבוססים על שורשים עבריים כגון שפרוט, עזרא, רופא, דנון ועל שורשים ערביים כגון אלחדית, מימון, חכים ואחרים.

יש לזכור כי בתקופת גירוש ספרד למעשה לא היתה קיימת מדינת ספרד בתור שכזו, וגם לא השפה הספרדית כפי שאנו מכירים אותה. מבנה השמות השתנה לפי

מבחינה אטימולוגית, למשל, ניתן לחלק את השמות לסוגים כגון שמות הנגזרים ממשלח היד או משם מקום, שמות המתארים חזות חיצונית או תכונות, שמות על פי שם האב, שמות "מלאכותיים", תרגומי שאילה ועוד. מידע מסוג זה הוא מעניין מאוד כשלעצמו, אבל למעשה אינו עוזר הרבה בקידום המחקר המשפחתי האמור להביא לבניית אילן יוחסין. בשמות משפחה שאומצו לא מכבר, אין המחקר האונומסטי יכול להוסיף הרבה. אולם, בגניאלוגיה הספרדית, כאשר אנו עוסקים בשמות הקיימים זה מאות בשנים והמשפחות מפורות בארצות רבות, הדרישות של המחקר הגניאלוגי הן גדולות הרבה יותר והמחקר האונומסטי הספרדי חייב לדרון גם בפריטים נוספים, ביניהם הפריטים המנויים להלן:

א. אזורים שבהם שמות משפחה מסוימים נפוצים יותר מאחרים (תחולה);

ב. חלופות של השמות הידועים – חשיבות הנקודה הזו תוסבר להלן;

ג. שמות הנגזרים משמות מקומות;

ד. מתי נכנס השם לשימוש ומקורו הלשוני;

ה. מתי התחיל השם לעבור בירושה מדור לדור;

ו. קיצור תולדות חייהם של אנשים ידועים הנושאים את השמות, וכן מקורות, מאחר שאלה עשויים להביא לדרכי חקירה נוספים. בתחום זה מצטיין הספר של לרדו (Laredo 1978).

ההבחנה בין שמות פרטיים ושמות משפחה היא פחות חשובה בגניאלוגיה ספרדית מפני ששמות פרטיים כמו מימון או עזרא ודומיהם, כולל נוסחיהם המתורגמים הפכו גם לשמות משפחה העוברים בירושה.

קיימים מספר מחקרים אונומסטיים ספרדיים המוגבלים לארצות מסוימות, הן בגלל השוני בין ארץ לארץ בתפוצת השמות והן בגלל מוצאיהם השונים (ראו רשימת מחקרים אונומסטיים בביבליוגרפיה של הנוסח האנגלי של המאמר).

שמות יהודיים לאורך השנים

בתקופת המקרא הקדומה השמות הם פטרונימיים (על פי שם האב) כגון יעקב בן יצחק. בתקופת המלוכה נוסף לפעמים גם שם מקום המוצא, כגון 'החיתי', 'האדומי' וכדומה. בתקופת התלמוד התרחב השם עוד, וכלל לרוב גם את התוספת הכהן, הלוי, או את משלח היד כגון ספרא (הסופר), הסנדלר, וכד'. משפחות מסוימות נודעו גם לפי שם משפחה, כגון בית אבטינוס, שהיו משפחה של כהנים, בית מלכא, משפחת רבנים ועוד.

התקופה ולפי האזור או הממלכה. בשנת 1492 כללה ספרד מספר ממלכות בעלות ברית אבל נפרדות:

א. ארגון, שהיתה בעצמה מחולקת לשלוש ממלכות עם פרלמנטים נפרדים ושפות נפרדות: ממלכת ארגון, שבה דיברו "אָרְגוֹנִית", נסיכות קטלוניה שבה דיברו בשפת קטלאן וממלכת ולנסיה שבה דיברו ולנסית וערבית.

ב. ממלכת קסטיליה, גדולה אך מעוטת גשמים ובעלת אוכלוסייה דלילה, שדיברה קסטיליאנית. המלכה איזבלה כפתה את השפה הקסטיליאנית על תושבי הממלכות האחרות, אבל הם התנגדו ועד היום הם משתמשים בשפותיהם הנפרדות.

ג. גליציה הענייה בצפון מערב, שתושביה דיברו גליציאנית. ד. פורטוגל, שתושביה דיברו פורטוגזית ולמלך היו תביעות לגבי קסטיליה.

כל אלה היו ישויות נפרדות. קסטיליה היתה מעוניינת לכבוש שטחים מוסלמיים בדרום וגם שטחים בעולם החדש. ארגון התעניינה בשטחי איטליה ושלטה על האיים הבלאריים, נאפולי וסיציליה. פורטוגל היתה מעוניינת לתור את חופי אפריקה ומקומות אחרים והיו לה גם תביעות לכתר קסטיליה.

לפני שנדון בשמות היהודיים בספרד הנוצרית עלינו להבין איך השתמשו הנוצרים הספרדים בשמות לפני שנכנסה לשימוש ב-1886 שיטת שני השמות הנהוגה כיום. בתקופת ימי הביניים המוקדמת, השתמשו הנוצרים בחצי האי האיברי בשם פרטי ובפטרונים, כמו זואן רודריגז, כלומר זואן בן רודריגז. כאשר הם עברו לגור במקום חדש הם הוסיפו, באופן זמני, את שם המקום שממנו באו עם הקידומת 'דה' (מ). כאשר חזרו למקום הראשון חזרו גם לשם הקודם. אולם במאה ה-14 התחילו משפחות האצולה לשמור באופן קבוע את שם מקום מוצאם המקורי כחלק בלתי נפרד משמם. הם גם התחילו להשתמש בשמות פרטיים ובפטרונימים של אבותיהם מן העבר, כדי לשמר את שם אבותיהם הגיבורים, כך שייתכן שהיו שמות ופטרונימים זהים (Nader 2004). אם למשפחה היו קשרים עם משפחת המלוכה, הפך גם השם המלכותי לחלק משם המשפחה. אצל המשפחות שלא עזבו את עיר מולדתם, הפך שם האב לשם המשפחה. הנשים תמיד שמרו את שם נעוריהן גם אחרי שנישאו, והילדים יכלו לבחור בשם האב או שם האם – וכך נמצאו אחים בעלי שמות משפחה שונים. לעיתים הוחלט עוד לפני הנישואין אילו שמות משפחה יאמצו הילדים.

על שמות המשפחה אנו לומדים ממקורות שונים: רישומים נוטריוניים עירוניים, כתובים בדרך כלל בשפה המדוברת המקומית ורישומים נוטריוניים ממלכתיים הכתובים לטינית; צוואות מספרד שלפני הגירוש (למרכה הצער שרדו פחות משלושים צוואות בעברית); צווים מלכותיים;

רישומים של היסטוריונים בני התקופה. אירוס 2 ו-3 הם דוגמות של רישומים נוטריוניים בני 600 שנה. כפי שניתן לראות, מזוהים היהודים בצורה מפורשת במסמכים אלה.

רישומים נוטריוניים אלה הם רבים – בדרך כלל 3,000 בשנה בכל עיר, החל מתחילת המאה ה-13 – והיתרון בכך הוא האפשרות למצוא בהם שמות קדומים.

השמות היהודיים היו מגוונים, בהתאם לתקופה ולאזור. במאה ה-12 השתמשו יהודי קסטיליה גם בשמות תנכיים וגם בשמות אחרים, אולם במאה ה-13 השימוש בשמות פרטיים היה מוגבל לקבוצה קטנה של שמות תנכיים. בממלכת ארגון, לעומת זאת, הם השתמשו במספר גדול יותר של שמות פרטיים יהודיים, והשמות – הן השמות הפרטיים והן שמות המשפחה – תורגמו לעיתים קרובות לשפה המקומית המדוברת או לערבית. השמות הפרטיים של הנשים היהודיות לא היו שונים מאלה של הנשים הנוצריות או המאוריות (Moorish). בשנת 1313 הועבר בקסטיליה חוק שחייב את היהודים להשתמש בשמות יהודיים, אבל בדרך כלל התעלמו מחוק זה.

העיר טולדו בקסטיליה היא דוגמה לאופן שבו היו השמות היהודיים תלויים בתקופה. כאשר טולדו נכבשה על ידי הנוצרים ב-1085 היו שמות המשפחה של בני הקהילה היהודית ממוצא ערבי, ארמי או עברי (1996 מו). לאחר הכיבוש התחילו להגיע מהשטחים הנוצריים שבצפון נוצרים ויהודים שלא היו להם שמות משפחה, חוץ ממספר בעלי קרקעות עשירים. במאה ה-12 וה-13 התחילו בני קסטיליה לאמץ שמות משפחה שעברו לדורות הבאים, ובעקבותיהם אימצו גם יהודי טולדו שמות משפחה.

השינויים בשמות נבעו גם משינויי האיות הפונטי של הסופרים והמעתיקים. לדוגמה, השם יצחק נמצא כתוב בצורות רבות: Acahc, Assach, Ça, Çüi, Ixac, Ysague, Zag או בשפה הפרובנסלית (הנקראת Hasac, Isaqus, Jaziquet, Saconet, (Langue d'Oc Acquin, Nasac.

בספרד הנוצרית אנו מוצאים שמות ממוצא עברי (שאלתיאל, כהן, לוי, ששון, דנון, חזן, גבאי) או ערבי (אלבוקרקן), ואף את תרגומיהם. (ראו טבלה מס' 1).

Hayyim:	Vital, Vidas
Shem Tov:	Bonhom, Santob
Yom Tob:	Bondis, Bondion
Tob Elam:	Bonenfant, Bonfils
Serfati:	Al Frangi, Frances
Malka:	AbenRey, Ben Malec
Zemah:	Crescas

טבלה מס' 1

יש לציין כי חלק מהשמות הניתנים בלוח כשמות משפחה שימשו קודם כשמות פרטיים.

חשוב מאוד להבחין בשמות משפחה מתורגמים. שלושה קטעים מהספר *Judios de Toledo* [יהודי טולדו] (Leon Tello 1979) מדגימים היטב נקודה זו. שלושת הקטעים עוסקים במכירת בית באזור היהודי של טולדו לרבי אבן רואל, ושם המוכר מופיע בצורתו העברית, אבן מלך (Abenmelec /Abenmeleq), וכן בתרגום לספרדית Aben Rey ולערבית אבן מלך (Aben Maleque) (את המובאה בספרדית, עם תרגום לאנגלית, ניתן לראות בנוסח האנגלי של המאמר).

שינויים כאלה בשמות המשפחה היו שכיחים למדי. חשוב מאוד גם הזיהוי הנכון של השם. למשל, יש להבחין בין השם מלכה כשם פרטי של אשה, ובין מלכא שהוא שם משפחה שמוצאו בארמית ופירושו "המלך". ללא אבחנה זו, יהיו חלק מהרישומים בלתי מובנים.

קיימים גם שמות משפחה אחדים המבוססים על שמות מקומות (טופונימים), כפי שניתן לראות בטבלה מס' 2.

Spain	Cadiz	Alguadis
	Avila	Davila
	Caceres	Caceres
	Málaga	Malki, Malqui
	Soria	Soria, Soriano
Morocco	Toledo	Toledo, Toledano
	Fez	Alfasi
Italy	Faenze	Finzi
	Capua	Kapusno
	Modigliana	Modisno, Modigliano
Other	Jerusalem	Yerushalmi
	Rhodes	Roditi
	Susa	Ben Sushan/Susan
	Monastir	Monastiri

טבלה מס' 2

שונה המצב בשמות של היהודים מתנצרים. שמות המשפחה החדשים אומצו בדרכים שונות. לעיתים קרובות זה היה השם של "הסנדק" (godfather), כלומר האדם שאיפשר — או כפה — את ההתנצרות. במקרה זה נלקחו השמות ממאגר השמות הספרדי הרגיל: Ximenez, Rodriguez, Henriquez, Sanchez וכדומה. חלק מהנוצרים החדשים אימצו שמות "קתוליים" למהדרין כגון Santa Fe, Notre Dame (Nostradamus), Santa Ana, Maria, Santa Cruz, Santa Ana במטרה להדגיש את אמונתם החדשה.

בפורטוגל המצב היה שונה. שלא כמו המתנצרים בספרד, שהתנצרו במשך תקופה של מאתיים או שלוש מאות שנה — חלקם מרצון וחלקם בכפייה — אולצו כל יהודי פורטוגל להתנצר בשנת 1497. אחת התוצאות של שמד פתאומי וכפוי זה הייתה שאחדות מהקהילות, על מוסדותיהם ועל רבניהם, ירדו למחתרת, ודבר זה מסביר אולי את המספר הגדול יותר של אנוסים בקרב יהודי פורטוגל, בהשוואה ליהודי ספרד.

קיימת מסורת שיהודים אנוסים אלה אימצו שמות של עצים, צמחים ובעלי חיים כשמות משפחה חדשים, כדי שהם יכירו את המשפחות ממוצא יהודי כאשר חיפשו בן זוג. אמנם נכון שהשמות פרה (= Perera עץ אגסים) ואוליברה (= Olivera זית) נפוצים למדי, אך לא מצאתי הוכחות ממשיות שהשמות האלה נבחרו בכוונה כלשהי. טבלה מס' 3 מכיל דוגמות של שמות פרטיים ושמות משפחה ותרגומיהם השונים ברחבי העולם הספרדי.

"son of"	Ben, avén, Aviv, ibn, -vides, -ges/-es
Isaac	Cage, Zag, Saki, Asch, Isaac, Hasac, Isaqus, Isziquet, Saconet, Acquin and Massac
Malka (first name)	Reina, Regina, Sit
Shlomo (first name)	Salomon, Suleiman, Salmon, Salami, Money
Habib	Querido, Amado
Malka (surname)	Ben-/Ibn Malka, Avén ney, Abenmelec, Maleque, EMELEC, Soberano
Sasson	Ben Sazón, Bacón, Sazón, Sisó
Baruch	Beneditte, Bendite
Cohen	Sacerdoti, double names like: Cohen-Alfassi, Cohen-Ibn Soussan, etc.

טבלה מס' 3

בסיכום, יש לומר שחקר השמות הספרדיים הוא מרתק ומורכב, וחשיבותו רבה בגניאלוגיה הספרדית. אולם, כדי שהמחקר יהיה יעיל על החוקר להיות מודע לשינויים התלויים הן באזור והן בתקופה, וגם לצורות השונות שבהן מופיעים השמות במסמכים.

האינטרנט:

<http://www.orthohelp.com/geneal/sefardim.htm>

מקורות לגניאלוגיה ספרדית.

<http://www.jewishgen.org/sefardsig> אתר קבוצת

הדין הספרדית SefardSIG בתוך JewishGen.

כתובת האלקטרונית: malkajef@orthohelp.com

ד"ר גפרי שלמה מלכא, רופא אורתופד בגימלאות, הוא צאצא של שלשלת ארוכה של רבנים ספרדים. הוא חיבר את הספר *Sephardic Genealogy: Discovering your Sephardic Ancestors and their World* [גניאלוגיה ספרדית: גילוי אבותינו הספרדים ועולמם] שיצא בשנת 2002 בהוצאת אבותינו. באותה שנה הוא זכה בפרס מאיגוד הספריות היהודיות על ספר היעף של השנה [Reference Book of the Year]. הוא בנה את אתרי

עבודה בלשית על משפחת דורין (Dorin)

מרק אוסדן

מתורגם מאנגלית

בתעודת ההתאזרחות של דוד נכתב שמו "אוסדן, הידוע גם כהוסדאן". שתי צורות אלה גרמו בלבול רב.

מה היתה הקרבה בין המשפחות אוסדן ודורין? המידע העובדתי הראשון על הקשר בין המשפחות אוסדן ודורין הגיע מבת דודתי השנייה הלן לוטנברג (Luttenberg) לבית הוסדן, נכדתו של האריס. היא סיפרה כי פיליפ דוראן היה קרוב משפחה של אביה, וולף הוסדן, וכי לפיליפ ולאשתו ג'ולי (Julie) היו שש בנות. התכתבות עם אלה הוסדן, אלמנתו של בן דודי המנוח לינול הוסדן, הביאה מידע נוסף. אלה היתה בקשר עם משפחת דוראן, מאחר שגיסה היימן הוסדן נשא לאשה את ג'ון (Joan), אחת מבנותיו של פיליפ דוראן.

אלה הוסדאן אמרה לנו כי לפי מה שידוע לה הגיע פיליפ ומשפחתו למנצ'סטר מלונדון בזמן ההפצצות במלחמת העולם השנייה. הוא היה קצב במקצועו, ודיבר במבטא cockney לונדוני מודגש. הם התגוררו בשכונת Cheetham Hill של מנצ'סטר. אלה גם ידעה שאחת מנכדותיו של פיליפ דוראן, מרילין קיי (Marilyn Kay), התגוררה בסנט אן (St Anne).

כאשר התקשרתי עם מרילין, תחילה בטלפון ולאחר מכן בדואר אלקטרוני, התבררו פרטים נוספים. היא אישרה כי היא נכדתו של פיליפ דוראן, אבל לא ידעה היכן הוא עבד במנצ'סטר. בלונדון היה לו אטליו ב-Richmond Hill לפני שעבר למנצ'סטר. פיליפ נולד ב-3 במרס 1891 ונפטר ב-3 באוקטובר 1956 ברוצ'סטר, ניו יורק. אשתו ג'ולי (ינטה) לבית ברנט (Barnet) נולדה ב-12 ביולי 1897 ונפטרה בגיל 94, ב-24 בינואר 1993 בבית האבות היהודי Heathlands במנצ'סטר.

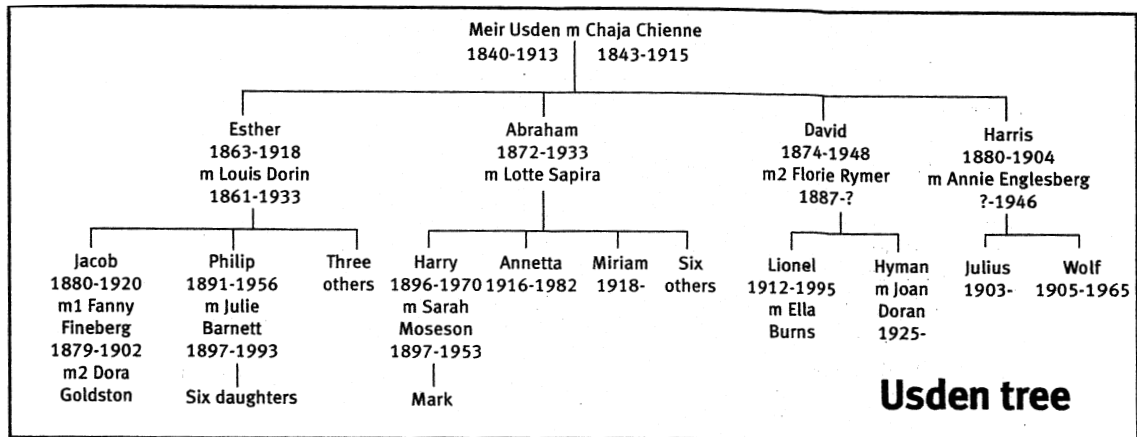
עליתי לארץ בדצמבר 1983 וההתעניינות שלי בגניאלוגיה התעוררה מחדש ב-2002. בעקבות מספר ביקורים בבריטניה וכן באמצעות האינטרנט הגיע לידי מידע רב. קצת יותר קשה היה לקבל מידע ממקורות אחרים, אך התגברתי על כך בעזרת בני משפחה וחברים. אחד הדברים המעניינים ביותר במחקר הגניאלוגי הוא מורכבות החיפושים והיחסים ההדדיים שבין משפחות שונות: במקרה שלי הענפים אוסדן ודורין של המשפחה.

הרמז הקטן ביותר עשוי להוביל לסדרת עובדות בלתי ידועות עד כה; הנחה שגויה עשויה להוביל לנתיב חיפושים מוטעה; ולעיתים עשויה הערה מקרית להוביל למידע ולקשרים חדשים. כאשר הדרך נראית פתאום חסומה, יכולה העזרה לבוא מגניאלוגים אחרים ולהוביל לתרגומים המלווה את הגילוי החדש.

רב-סבא שלי מאיר אוסדן ואשתו חיה שיינה באו למנצ'סטר, אנגליה, ב-1893 לערך, מליונהוף (Livani) בלטביה. היו להם שלושה בנים: אברהם סבי, דוד והאריס. אינני יודע אם הם באו ביחד או לא. מה שידוע הוא כי אברהם נשא לאישה את סבתי לוטי בדווינסק (Daugavpils) ב-1893. דוד והאריס היו רווקים בזמן בואם לאנגליה. דוד התחתן ב-1894 והאריס ב-1900; שתי החתונות התקיימו במנצ'סטר.

תמיד האמנתי כי סבי, אברהם, היה הבן הבכור. בהמשך סיפור זה יתברר כי את סיפורי המשפחה ואת השמועות יש צורך לאמת מתוך השוואה עם רישומים כתובים.

שם המשפחה המקורי היה USDEN, אבל הן דוד והן האריס אימצו את השם HUSDAN, בעקבות איות השם על שלט שהוכן כאשר דוד פתח עסק כחייט מומחה במנצ'סטר. אברהם שמר על האיות המקורי של השם.

שם אמו ניתן כגב' הוסדן, על אף שהיתה נשואה בשנית לאדם בשם לואיס דוניגר. הפרט המעניין ביותר במסמך הרישומים של האנייה היה שסמי נתן את שמו של בן דודו ג'ק דורן (Jack Doran) וכתובתו המדויקת בניו יורק. סוף סוף נמצאה החוליה שקישרה את שתי המשפחות.

עכשיו חיפשתי את השם דוראן במסד הנתונים. מתוך כ- 3,000 שמצאתי התרכזתי באלה שהיגרו מאנגליה.

מסמך האנייה

בשוטטי במסד הנתונים, מצאתי אדם בשם Dorren ממנצ'סטר שבא לאמריקה ב-1911. במסמך האנייה נרשם כי ג'ק (יעקב) דורן, עם אשתו וארבעת ילדיהם הפליגו מליברפול ב-6 בפברואר 1911. ג'ק ואשתו נולדו ברוסיה וכבר ביקרו קודם בארצות הברית בשנת 1906 או 1907. הם עמדו להתגורר עם ג'ק ברוצ'סטר במדינת ניו יורק. אביו של ג'ק היה לואיס דורן ממנצ'סטר, ומה שיותר חשוב, מקום הולדתו ניתן כליונהוף (Livani), לטביה. זהו המקום שממנו באו רב-סבי מאיר אוסדן, וסבי אברהם ואָחָיו. כנראה שג'ק דורן נסע באותו זמן לחיות בניו יורק, ועשר שנים מאוחר יותר, ב-1921, בא סמי הוסדן אל בן דודו ג'ק.

המשכתי לחפש פרטים על ג'ק דורן כדי לגלות איך לשבץ אותו במשפחת Dorin/Doran/Dorren. במפקד הבריטי משנת 1901 מצאתי לגביו את הפרטים הבאים:

ג'ק דורן, גיל 21, נולד 1880 ברוסיה, אורח בריטי.
מקום המפקד בלאקפול (Blackpool, Lancashire),
מקצוע חייט.

מה שמעניין ברישום זה הוא שהוא עבד בבלאקפול, וכנראה לא היה נשוי. הרישום שהיה אורח בריטי כנראה אינו נכון.

פרסמתי מודעה בעיתון Manchester Jewish Telegraph וביקשתי מידע על משפחת דוראן במנצ'סטר. קיבלתי מספר תשובות, אחת מהן מסיריל קופיץ (Cyril Copitch), נכד אחר של פיליפ, בן בתו הבכירה סליה (Celia). טלפנתי אל סיריל, המתגורר בלונדון. הוא סיפר שהוא עומד לנסוע לישראל, וקבענו להיפגש. לסיריל היו ידיעות נרחבות על המשפחה ובפגישתנו התחילה לעלות תמונה חדשה.

כתבתי לדודתי מרים, אחות אבי היחידה שהיתה עדיין בחיים, המתגוררת בקליפורניה. היא ידעה רק שמשפחתה ומשפחת דוראן היו בני דודים. היא נזכרה שכאשר היא ודודתי אנטה היו ילדים הם נלקחו לביקור אצל אחד הדודים, שהיה, לפי מה שסופר, אביו של פיליפ. באותו זמן הוא כבר היה איש זקן והוא חי במנצ'סטר עם בתו הרווקה פאני, אחותו של פיליפ, שטיפלה בו.

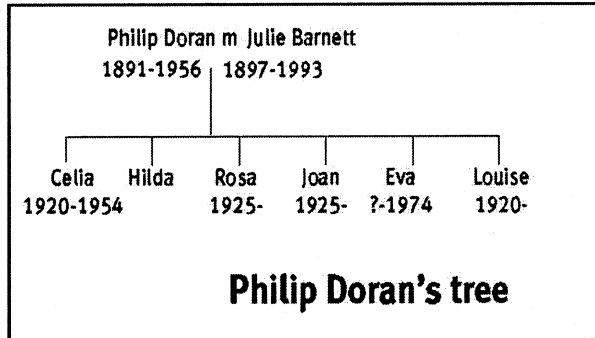
לאוסטרליה ובחזרה

בת אחרת, שדודה מרים לא זכרה את שמה, נישאה לאדם ששמו Showman והם היגרו לאוסטרליה. לאחר מות האב, הצטרפה פאני לאחותה באוסטרליה, אבל המקום לא מצא חן בעיניה והיא חזרה לאנגליה. דודה מרים אמרה שכאשר גדלו הילדים התרופף הקשר בין בני המשפחה. פאני לא נישאה מעולם, ובשנותיה האחרונות עברה גם היא לגור בבית האבות היהודי במנצ'סטר.

אם כי עדיין לא הצלחתי לקבוע בדיוק את הקשר בין משפחות דורין/דוראן ומשפחת אוסדן, היתה התקדמות במחקר ובסופו של דבר הגענו לפריצת דרך.

חיפשתי במסד הנתונים של אליס איילנד וניסיתי איתם שונים של השם אוסדן/הוסדן. מצאתי שיווליס (סאמי) הוסדן ערך ב-1921 ביקור של שישה חודשים בארצות הברית, בהיותו בן 18. כמקום מגוריו היה רשום לידס (Leeds).

ההוכחה הסופית באה כאשר נבדקו הרישומים של בית העלמין במנצ'סטר, שסיפקו את הפרטים הבאים:
 לואיס דורין, מנצ'סטר, נפטר 22 באוגוסט 1933, גיל 72.
 אסתר דורין, מנצ'סטר, נפטרה 16 בנובמבר 1918, גיל 52.

עץ של פיליפ דוראן

שאלתי את גב' לורנה קיי (Lorna Kay), יו"ר סניף מנצ'סטר של החברה הגניאלוגית היהודית של בריטניה (JGSGB), אם תוכל למצוא את קברה של אסתר דורין בעת הסיור שהיא ארגנה לבית העלמין בבלאקלי (Blackley). לשמחתי, לא רק שגב' קיי איתרה את הקבר, אבל גם צילמה אותו. המצבה היתה במצב מצוין וניתן היה בקלות לקרוא את הכתוב: אסתר בת מאיר.

מאיר היה שמו של רב-סבא שלי. היתה לנו ההוכחה הסופית: אסתר היתה אחותו הבכירה של סבי אברהם, שעל קיומה לא היה ידוע אף לאחד מבני דורי במשפחה: כך הסתיימה הסאגה של משפחת דורין/דוראן.

בנות דוראן

לפיליפ וגולי דוראן היו שש בנות:

1. סליה היתה הבכירה, נולדה 1920. היא באה למנצ'סטר כשהיתה בת 19. כעבור ארבע שנים, בגיל 23, היא נישאה לג'ק קופיץ שגילו היה כפול מגילה, בן 47. סליה נפטרה מסרטן בשנת 1954, בגיל 34, וג'ק קופיץ התחתן עם אחותה הצעירה, ג'ון. זמן מה לאחר מותה של סליה נסעו הוריה לרוצ'סטר שבמדינת ניו יורק, לבקר או לחיות שם, אך מצאתי שפיליפ היה עדיין רשום במנצ'סטר בשנת 1954.
2. הילדה (Hilda) נישאה למוריס פורמן (Maurice Forman) והגיעה לגיל שמונים. בנם רוברט פורמן הוא רופא נשים מפורסם בלונדון.

ברישומי נישואין מדצמבר 1901 מצאתי שג'ק דורין התחתן עם פאני פיינברג בבית הכנסת היהודי של סטוקפורט. ברישומי הלידות מצאתי שנולד בן בסוף שנת 1902, וברישומי הפטירות מאותו זמן מצאתי שתי פטירות: פאני דורין, גיל 23 ויצחק דורין, גיל אפס. נראה שטרגדיה פקדה את ג'ק דורין ומשפחתו. לאחר שנה אתת של נישואין הוא היה אלמן. אולם מצאתי רישום נישואין ממרס 1903 בין יעקב דורין דורה גולדסון ושניהם היגרו לרוצ'סטר ב-1911. במסמך האנייה רשום גילו של ג'ק 28 ושל דורה 30. רשומים גם הילדים, הארי בן שבע, ליבה (לאה) ארבע, שרה שלוש ומרים בת 11 חודשים. חמישה ילדים נוספים נולדו באמריקה: אברהם 1912, מאיר 1915, בני 1917, אסתר 1918 ויוסף 1920.

ברישומי הגיוס למלחמת העולם הראשונה (ארה"ב) מצאתי פריט נוסף. ג'ק גויס בספטמבר 1918 ונתן את הפרטים הבאים, בשמו ג'ון:

ג'ון דורין, גיל 39, מרוצ'סטר במדינת ניו יורק

נולד 30 באוגוסט 1878, אורחות רוסית, מקצוע חייט.

המעסיק ג'ון דורין, אשתו דורה דורין.

החלטתי עתה להתרכז בהוריו של ג'ק. לפי מסמך האנייה, היה שם אביו לואיס דורין שהתגורר במנצ'סטר ב-1911. במפקד האוכלוסין של 1901 לא מצאתי אותו, וביקשתי את עזרתו של ג'ים לנקסטר, חבר טוב וגניאלוג גם הוא, שהוא יו"ר חברת הקבורה.

נוסח אחר

ג'ים מצא את המשפחה, רשומה בשם DOREEN, עם הפרטים הבאים:

לואיס דורין, ראש המשפחה, נשוי, גיל 42. חייט שכיר, נולד ברוסיה, נתין רוסי.

אסתר דורין, אשתו, נשואה, גיל 38, נולדה ברוסיה, נתינה רוסי.

ילדים: אני דורין 19, בטסי דורין 13, פיליפ דורין 10, דוד דורין 8, לילי דורין 4, פאני דורין 2.

מנתונים אלה נקבע בכירור שלואיס ואסתר דורין הגיעו לאנגליה בין 1893 ו-1897. לואיס נולד בערך 1861 ואסתר בערך 1863, והם נישאו כנראה ב-1878 או 1879.

הצעד הבא היה למצוא את שם הנעורים של אסתר דורין. היא התחתנה ברוסיה, ומאחר שהיה קשה לקבל תעודת נישואין משם, חשבתי שמוטב להשיג תעודת לידה של אחד הילדים שנולד בממלכה המאוחדת, שבה ניתן שם הנעורים של האם. ביקשתי וקיבלתי את תעודת הלידה של פאני דורין, ושם הנעורים של האם היה, לפיליפ הרבה, אסתר אוסדן.

אתרי אינטרנט

מסד הנתונים של אליס איילנד www.stevemorse.org

אתר חופשי: לידות, נישואין, פטירות

www.ukbmd.org.uk/

מפקדי האוכלוסין של השנים 1920 ו-1930 בארצות הברית:

www.ancestry.com

3. רוזה היתה תאומה (של אחותה ג'ון) ונישאה לבן דודה יוסף דורן (Joseph Dorren) מרוצ'סטר. הם חיו באמריקה והיו להם שני ילדים, דורה ודוד.

4. ג'ון (Joan), התאומה השנייה, נישאה בראשונה לבן דודה היימן (Hyman) הוסדאן, בנו הצעיר של דוד הוסדאן, כאשר היימן למד במכללה הטכנית ב-Salford. הם התגרשו ב-1955 וג'ון חזרה לאנגליה, שם נישאה לגיסה ג'ק קופיץ.

5. אווה התחתנה עם מונטי ווסטון (Weston-Weinstein) ונולדו להם שלוש בנות, מרילין (Marilyn), אנט (Annette) וסליה (Celia).

6. לואיז (Louise), הצעירה ביותר, נישאה לחייל אמריקאי בשם סנדי וגם היא עברה לגור באמריקה. היא חזרה לאנגליה כאשר אווה חלתה ולאחר מותה של אווה היא חזרה לאמריקה ומאוחר יותר התגרשה.

מצבות של המשפחה

מרק אוסדן, 1930-2006

וארן אוסדן*

מתורגם מאנגלית

הרגש הציוני התעורר בו לאחר מלחמת ששת הימים. בשיחה מקרית עם שוטר המקוף, כפי שהוא היה רגיל, העיר השוטר עד כמה הצליחו "הבחורים שלכם". הערה זו, אם כי נאמרה ברוח טובה, גיבשה במרק את האמונה שהמקום היחיד שבו היהודי יכול להרגיש לגמרי בבית הוא ישראל. מאז בשלהי ההחלטה שיום אחד הוא ואשתו דורין יעלו לישראל.

בינתיים התחיל מרק להיות מעורב יותר ויותר בפעילות הציונית במנצ'סטר. הוא הפך לעמוד התווך של קבוצה מסורה של מתרימים למען ישראל והיה יו"ר של תנועת העלייה במנצ'סטר.

מרק ודורין הגשימו את חלומם ועלו לישראל בדצמבר 1983. בתחילה התגוררו ברעננה ועברו לנתניה לאחר כעשר שנים, בעקבות יציאתו של מרק לגמלאות.

מרק היה אדם שקט וצנוע. הוא עורר כבוד וחיבה בין בני הקהילה המקומית. הוא אהב לקרוא היסטוריה וזכר כמעט כל מה שקרא, ולעתים קרובות הכין דיונים בצורה מדוקדקת וניצח בוויכוחים. הוא התפלל כל יום באותו בית כנסת שבו התקיימה ההרצאה שהביאה אותו לגניאלוגיה.

הוא חלה כשנה לפני מותו, ועם זאת המשיך את מחקרו הגניאלוגי ועבד ככל שכוחותיו אפשרו לו, בעבודה שהעשירה אותו ואת משפחתו. הוא השאיר אחריו את אשתו דורין, שלושה ילדים, עשרה נכדים ואחות צעירה. יהי זכרו ברוך.

הגניאלוגיה איבדה את אחד מנאמניה המסורים ביותר. רק לפני כחמש שנים השתתף מרק בהרצאה שארגנה אשתו דורין בנתניה. המרצה סיפרה איך סייע לה האינטרנט והפך את מחקרה הגניאלוגי לפשוט הרבה יותר. מרק היה מרותק. הוא הלך הביתה, נכנס לאינטרנט ויצא למסע של תגליות מרשימות.

מרק הצטרף לסניף נתניה של החברה הגניאלוגית הישראלית בשנת 2003 והפך מהר מאוד לאחד החברים הפעילים בסניף. הוא שימש כספרן הסניף והיה אחד המשתמשים השקדנים והמתמידים בספרייה. הוא התייחס למחקרו כאל עבודה בלשית. כל רמז, גם הדק ביותר, נלקח בחשבון. בכל עת שהדבר היה אפשרי הוא ביקר אישית בארכיונים, וגם ביקוריו באנגליה תוכננו בקפדנות כדי לקדם את מחקרו.

מרק הפך במהרה למזכיר וגזבר של הסניף, והוא היה חבר גם בחברה הגניאלוגית היהודית של בריטניה הגדולה. דוגמה מצוינת לעבודה הבלשית של מרק ניתנת במאמר, שפורסם לראשונה בכתב העת שמות והמתפרסם היום בשרשרת הדורות.

מרק נולד וגדל בהייטאון (Hightown), מנצ'סטר. שנות נעוריו עברו בצל מלחמת העולם השנייה וזמן מה הוא היה בין הילדים שפוננו לכפר בגלל ההפצצות. הוא היה הראשון במשפחתו שלמד באוניברסיטה, וקיבל תואר ברוקחות. הוא נשא לאשה את דורין ב-1959 וגידל שלושה ילדים.

* וארן אוסדן הוא בנו הבכור של מרק אוסדן.

בית העלמין היהודי בזדונסקה וולה

עדכון לסקר הטופוגרפי של המקום ולפרוייקט צילומי המצבות

ד' דניאל וגנר

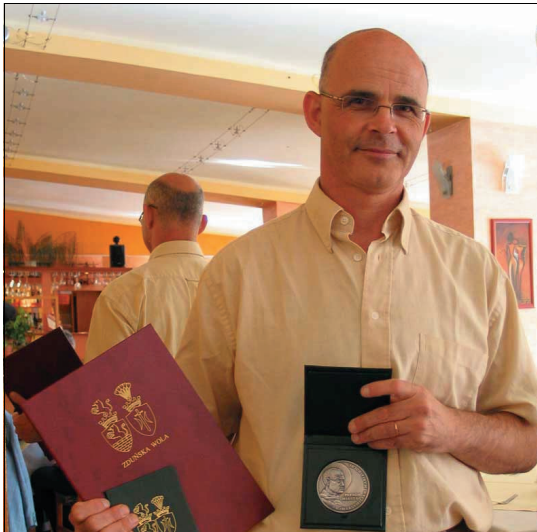
מתורגם מאנגלית

מצבה בכל אחת-עשרה החלקות של בית העלמין. משימה זו הושלמה באוקטובר 2006. בעבודה שנמשכה כשלוש שנים, אספנו בממוצע ארבעה צילומים לכל אחת מ-3500 המצבות, ועתה אנו נמצאים בתהליך של רישום מפורט של הכתובות שעל המצבות ובניית מסד נתונים בתוכנת EXCEL שיכיל

כחלק ממשימה חינוכית ומעשית של שחזור, יזמנו בחודש ספטמבר 2003 את "פרוייקט רישום וצילום", שהוא מורכב מרישום כל המצבות בבית העלמין היהודי בזדונסקה וולה. שלב א' של הפרוייקט היה איסוף נתונים ראשוניים מכל המצבות, על ידי צילום דיגיטאלי ורישום המיקום של כל

עבודת השמירה והטיפול במורשת היהודית ובחומר הארכיוני בעיר, ובאופן מיוחד על עבודת השטח והצילומים בבית העלמין היהודי במקום, הנמשכת כבר מספר שנים. הקמת החברה ההיסטורית היהודית יחד בזדונסקה וולה, הכוללת קבוצה מיוחדת של תושבי המקום בעלי מוטיבציה גבוהה, היא תוצאה של עבודתו המסורה של דניאל בשנים האחרונות, והיא ההבטחה שזדונסקה וולה היהודית לא תישכח.

ראו מצבות מצוירות בנוסח האנגלי של המאמר.

ביבליוגרפיה

ראו בנוסח האנגלי של המאמר.

דניאל וגנר הוא פרופסור למדעי החומרים במכון וייצמן למדע ברחובות. מאז שנת 1995 הוא חוקר את שורשיו בפולין. פרופ' וגנר חיבר כ-170 מאמרים מדעיים ו-20 מאמרים בתחום הגניאלוגיה. הוא חבר בהנהלת *JRI-Poland*, מרכז פרוייקט זדונסקה וולה (במסגרת *JRI-Poland Grodzisk Mazowiecki*), וכן יו"ר ארגון יוצאי זדונסקה וולה בארץ ובתפוצות. הוא היה יו"ר-שותף של הכנס הבינלאומי ה-24 לגניאלוגיה יהודית שהתקיים בקיץ 2004 בירושלים. בחודש ספטמבר 2003 הוא יזם את הפרוייקט "רישום, מספור וצילום" של בית העלמין היהודי בזדונסקה וולה. הוא נשוי ללינדה נקלביץ, ששורשיה הסוריים-לבנוניים-אוקראיניים הם ללא ספק מרתקים יותר מאשר רקעו הפולני-טהור שלו עצמו. יש להם שלושה ילדים.

daniel.wagner@weizmann.ac.il

<http://www.weizmann.ac.il/wagner/Family.htm>

את השמות (ושמות המשפחה הקיימים). אנו מקווים לפרסם את הרשימות מפורטות של שמות ושמות מקומות בתאריך מאוחר יותר. שלב ב' יהיה שיקום ושיפוץ בית העלמין, שנהרס במשך השנים. ראש העיר של זדונסקה וולה התחייב לאחרונה לממן 80% משיפוץ השער הישן, המתפורר לחלוטין. גם דבר זה יתבצע בשבועות הקרובים.

כל היוזמות האלה לא היו מתבצעות ללא עבודת ההתנדבות העקשנית והמסורה של מספר אנשים בלתי רגילים בזדונסקה וולה, בהנהגת אלזביטה בארץ, רנק בארץ, אלזביטה גוסטינסקה, קמילה קלאוזינסקה, קובה פאולין, אולינה מאטושיאק ורבים אחרים. הם הקימו עתה "איגוד היסטורי ללא מטרת רווח" בשם יחד:

http://www.yachad.pl/index_EN.html

במשך התהליך השיטתי הזה של רישום מצבות, גילינו על מספר ניכר של מצבות שאריות של צבעים בהירים ויפים. דוגמאות אחדות, מרשימות במיוחד, מופיעות בתצוגה. חלק מהדוגמאות שופרו בעזרת מחשב, במטרה להתקרב ליופי המקורי של המצבות האלה. (ראו את צילומי המצבות בנוסח האנגלי של מאמר זה).

בית העלמין, על שלושת אלפים וחמש מאות המצבות שבו, הוא ללא ספק בית העלמין היהודי הגדול ביותר באזור שיראדז (Sieradz). כדי להבין את יחסי הגודל – בתוך השטח של פולין של היום זוהו למעלה מ-1000 בתי עלמין יהודיים (גרובר 1995, גולדברג–מולקייביץ 2000), אבל מתוך אלה רק בארבעים וארבעה בתי עלמין קיימות יותר מ-500 מצבות הנראות לעין. בתי עלמין אלה, ובתוכם שבעת בתי העלמין הגדולים (שניים בוורשה, שניים בוורצלב ואחד בכל אתת מהערים לודז, קראקוב וביאליסטוק), ללא ספק יהיו אלה שישרדו גם בעתיד, אבל רק בתנאי שיטפולו בצורה נאותה. בית העלמין בזדונסקה וולה הוא אחד מהעדויות היקרות האלה.

מידע נוסף על בית העלמין היהודי בזדונסקה וולה ניתן למצוא באתרי האינטרנט: <http://www.weizmann.ac.il/wagner/ZdunskaWola/Contents.htm>

<http://www.kirkuty.xip.pl/zdunskawola.htm>

פרטים נוספים במאמר מאת K. Klauzinska, H.D. Wagner.

הערת העורכת: בתחילת שנת 2006 הגישה החברה ההיסטורית היהודית יחד בזדונסקה וולה הצעה למועצת העיר לכבד את פרופסור דניאל וגנר במדליית הוקרה של העיר זדונסקה וולה. ב-10 באוקטובר 2006, בטקס קצר שהתקיים בבניין העירייה הוענקה לו המדליה, על קידום השם הטוב של העיר ברחבי העולם על ידי הפעילות לשימור זכרה של הקהילה היהודית שהיתה במקום, על

רשימות מאמריקה

חלק ב'

הרייט קסו

מתורגם מאנגלית

Birmingham, Stephen. *"The Rest of Us" The Rise of America's Eastern European Jews.* New York. 1985.

[הנותרים שבינינו: יהודי מזרח אירופה באמריקה – עלייתם בסולם החברתי].

הערות: מחבר הספר Our Crowd על יהודי גרמניה בארצות הברית מסב את מבטו גם אל יהודים אחרים כגון דוד סארנוף (NBC), סמואל גולדוויץ, משפחת ברונפמן, אירווינג ברלין ואחרים. הוא מתאר את מוצאם ומקורותיהם ומאפשר לנו לראות עד היכן עלו יהודים מזרח-אירופיים אלה. גם בחוג המשפחה המצומצם שלי אני יכולה לראות את ההתקדמות הזאת וההשתלבות עם "החלום האמריקאי".

Chesler, Evan R. *The Russian Jewry Reader.* New York 1974.

[מקראה על יהדות רוסיה].

הערות: זהו סיכום קצר על חיי היהודים ברוסיה. הוא מתאר את הרקע לפוגרומים ולמצב היהודים במשך השנים. הספר יכול לשמש מדריך לקשיים ולצרות שעברו על היהודים, ולפחות בשבילי הוא מציג פהקשר הנכון את המקומות שמהם הגיעו ההורים והסבים שלי.

Green, Henry Alan & Marcia Kerstein Zerivitz. *Jewish Life in Florida: A Documentary Exhibit From 1763 To The Present.* Coral Gables, Fl. 1991.

[החיים היהודיים בפלורידה: תצוגה דוקומנטארית מ-1763 עד להווה].

הערות: הספר מתאר את הגירת היהודים מקובה ונדודי היהודים ממדינות דרום מערב ארצות הברית. "עזבנו את ברוקלין ב-1945 ואני עזבתי את מיאמי ב-1963. את שנותיי בבית הספר ובאוניברסיטה ביליתי בפלורידה וקרובי משפחתי עדיין חיים או קבורים שם. זה מייצג חלק גדול של מורשתי היהודית."

במשך שנת שהותי בארצות הברית עשיתי עבודת מחקר רחבה על משפחתי בערים ניו יורק ופילדלפיה. ביליתי זמן רב בחנויות לספרים משומשים ובמכירות ספרים בספריות שונות, בחיפוש חומר על מחקר המשפחה היהודית.

אני אוספת מידע על משפחתי שמקורה באוקראינה, במיוחד קליסוויץ/חוטין (Kliskivitch/Chotin) בבסרביה ובאר (Bar) במחוז פודוליה ואני מעוניינת לבדוק גם איך נקלטה המשפחה שלי בחברה האמריקנית. סבי הרש סדובניק (Sadovnik) הגיע לאמריקה ב-1913 ואשתו ושלושת ילדיו באו ב-1920. הם חיו בפילדלפיה עד 1926 ואז עברו לברוקלין. סבי מצד אמי, יחיאל בלפר הגיע ב-1906, התאזרח ב-1913 וחזר לאירופה לביקור ב-1920. אשתו וששת ילדיהם באו לאמריקה רק ב-1922/23. אני מעוניינת להכיר גם את חייהם באוקראינה וגם את חייהם וקיומם בברוקלין בשנים המוקדמות ההן. כתוצאה מכך, יהיו הספרים שחיפשתי ומצאתי קשורים למחקר המשפחה שלי, אבל אני סבורה שהם משקפים מגמה מסוימת בתוך המחקר הגניאלוגי: חקירה שהיא מקיפה יותר מאשר מחקר העץ המשפחתי בלבד. אני מבקשת לספר על הפריטים שגיליתי כי נראה לי שהם בעלי עניין כללי לכל חוקר גניאלוגיה.

הספרים הרשומים להלן יהיו בספריית החברה הגניאלוגית הישראלית או בספרייה הפרטית שלי.

סקירת הספרים*

Antin, Mary. *The Promised Land.* New York. 1997.

[הארץ המובטחת].

הערות: הספר כולל הקדמה והערות מאת Werner Sollors. זוהי אוטוביוגרפיה של נערה שאביה היגר לארצות הברית ב-1891 ואשתו וארבעה ילדיה באו לאחר ארבע שנים. היא כותבת על חייה בפלוצק, רוסיה ועל הפיכתה לאזרחית אמריקנית. היא מתארת את "תהליך עקירת השורשים, המעבר, ההשתרשות מחדש, ההתאקלמות וההתפתחות שהתקיימה בנפשי". זהו סיפור מרתק על חווית ההגירה.

* הפרטים הביבליוגרפיים המלאים נמצאים בנוסח האנגלי של המאמר.

בספרייה גדולה זו וברשת הסניפים שלה ניתן למצוא ספרים משומשים רבים המוצאים ממחזור הספריות וגם תרומות ספרים ממקורות שונים. הספר הזה נכתב לקהל קוראים צעיר וחשיבותו היא בכך שהמחבר מסביר איך הוריו המהגרים (מאוסטרר-הונגריה) מעולם לא דיברו על חייהם בארצם הישנה ולא דיברו יידיש מפני שרצו ששלושת בניהם יהפכו לאמריקאים. למחבר חגגו בר מצווה אבל לאֶתְחִיו לא. דווקא חוסר הקשר עם רקעו המזרח-אירופי וחוסר הידיעה המוחלט על עברו דרבנו את המחבר לכתוב את הסקירה הזאת. הוא רצה לחנך וללמד גם את עצמו וגם את הקהל שאליו הוא פנה.

בשבילי, סיפור זה של התבוללות יהודי אמריקה הוא סיפור מוכר, לצערי. התרחבות העיסוק בגניאלוגיה המשפחתית העלתה על פני השטח את סיפוריהן של משפחות רבות. הידיעה איך אבותינו חיו היא לא פחות חשובה מהידיעה מי הם היו.

Kriwaczek, Paul. *Yiddish Civilisation; The Rise and Fall of a Forgotten Nation.* New York. 2005.

[תרבות היידיש: עלייתה ונפילתה של אומה נשכחת].

הערות: את הספר הזה קניתי בחנות הספרים הגדולה Barnes & Noble. הכותרת מצאה חן בעיני והייתי סקרנית לקרוא על אומת היידיש. המחבר נולד בווינה ב-1937, ונמלט עם הוריו מהנאצים ב-1939 ללונדון. הוא עבד ב-BBC כמפיק תוכניות וסרטים. לפי הגדרת המחבר, "אומת היידיש" מתפרשת על המקומות בעולם שבהם דיברו יידיש, והוא מגיש תיאור מפורט של כל המקומות האלה, כולל שמותיהם. המחבר משכיל מאוד וספרו נעים לקריאה. יש לי רק הסתייגות אחת: ניסיונו לראות את דוברי היידיש כאומה במובן הפוליטי הוא מופרך, לדעתי. הייתי מעדיפה את הכותרת "יידיש: תולדות השפה וקהילותיה". עם זאת, מהספר למדתי הרבה על היהודים דוברי היידיש, שאליהם השתייכו הוריי, וזהו הקשר שלו עם חקר תולדות משפחתי.

Postal, Bernard & Lionel Koppman. *Jewish Landmarks in New York: An Informal History and Guide.* New York. 1964.

[נקודות ציון יהודיות בניו יורק; מודרך בלתי רשמי].

הערות: אם כי הוא דומה למודרך של פילדלפיה, זהו ספר גדול יותר כי גם האוכלוסייה שהוא מתאר גדולה יותר. הוא מקיף את חמשת החלקים המרכיבים את העיר ניו יורק וכן את המחוזות הסמוכים, Nassau, Suffolk ו-

Helmreich, William B. *Against all Odds: Holocaust Survivors and the Successful Lives They Made in America.* New Brunswick, NJ. 1996.

[למרות כל הקשיים: ניצולי שואה והצלחתם בחיים באמריקה].

הערות: זוהי מסה חברתית קריאה, הדנה בחוויית המהגרים ניצולי השואה ומתארת את השתלבותם בחברת המהגרים היהודים הוותיקים. בתהליך ההיקלטות עזרו האיגודים היהודיים השונים וארגון בני ברית. הספר מאפשר הצצה לדרך העבודה של האיגודים האלה ולי הוא הסביר את עבודתם מזווית ראייה אחרת, הקשורה לתולדות משפחתי.

Kenvin, Helene Schwartz. *This Land of Liberty: A History of America's Jews.* US. 1986.

[ארץ החרות: תולדות יהודי אמריקה].

הערות: קניתי את הספר הזה במכירת הספרים בספרייה הציבורית המקומית, שהציעה למכירה ספרים שהוצאו מהמחזור בספרייה או נתרמו. ספריית הקונגרס מסכמת ספר זה כ"ספר לימוד לחטיבת הביניים על תולדות היהודים באמריקה." אני רואה אותו כאנציקלופדיה בתמונות על הקהילות היהודיות באמריקה. כוללים בו הרבה שמות, דבר המביא תועלת במחקר הגניאלוגי. אחד הפרקים שבו קרוי "יהודים אמריקאיים והקמת מדינת ישראל." הטקסט והאיורים שבו מתאימים לכל גיל כהקדמה ללימוד הנושא. בשבילי הוא מעניין כי התקופה שהוא מכסה חופפת לחיי ההורים שלי.

Klein, Esther M. *A Guidebook to Jewish Philadelphia.* Philadelphia. 1965.

[מודרך לפילדלפיה היהודית].

הערות: זהו ספר שהתחיל כמודרך, והפך במהרה לתעודה היסטורית על יהודי פילדלפיה. יש בו לא רק סקירה היסטורית על שכונות כמו דרום פילדלפיה, שהיוותה בית למהגרים יהודים רבים, אלא גם תיאור מועדונים ומקומות אחרים. את הספר הזה קניתי באחת החנויות לספרים משומשים.

Meltzer, Milton. *World of our Fathers: The Jews of Eastern Europe.* New York. 1974.

[העולם של אבותינו: יהודי מזרח אירופה].

הערות: קניתי את הספר הזה בחנות לספרים משומשים ב"ספרייה החופשית" (Free Library) של פילדלפיה.

במקומות שונים ונוסף לכך מתאר ומסביר דרכי חיפוש, כגון חיפוש לוחות הזמנים של מפקדי האוכלוסין או מדריך לשיטת Soundex. השתתפתי בקורס ב-NARA (הארכיון הלאומי האמריקאי) – זהו תחום מרתק למחקר. הצלחתי למצוא את סבי מצד אמי במפקד של 1930.

Walch, Timothy, Comp. *Our Family, Our Town: Essays on Family and Local History Sources in the National Archives.* Washington, D.C. 1987.

[משפחתנו ועירנו: מסות על מקורות היסטוריים על המשפחה ועל המקום].

הערות: קניתי את הספר הזה ב-NARA והרי מספר דוגמות לכתרות שבו: "כלי חיפוש עירוני למפקד האוכלוסין הפדרלי", "משפחות מהגרים אמריקאיות: רשימות נוסעים", "רישומי בתי משפט והיסטוריה מקומית: ניתוח אירוע". כפי שאפשר להבין, זהו ספר חיוני לאלה המחפשים בארצות הברית תיעוד לקרובי משפחתם.

הרייט קסו עובדת בהתנדבות בספרייה המרכזית של חגי' (JGS) בירושלים ומתחילה בקריירה נוספת כחוקרת עצמאית בתחום הגניאלוגיה ויועצת בתחום ספרנות המדיה.

HKasow@netvision.net.il

Westchester. בספר רשימה ותיאור מפורטים של כל בתי הכנסת באזור, וכגניאלוגים אנחנו יודעים כמה חומר חשוב קיים ברישומי בתי הכנסת. גם ספר זה נקנה בחנות לספרים משומשים הקשורה לספרייה החופשית של פילדלפיה. ברוקלין היא המוקד של חלק גדול של מחקרי הגניאלוגי.

Reeves, Pamela. *Ellis Island: Gateway to the American Dream.* New York. 2000.

[אליס איילנד: השער לחלום האמריקאי].

הערות: זהו ספר שנושא הוא הסמל של ההגירה היהודית לארצות הברית. העובדה שהוא פורסם על ידי חנות הספרים הידועה היא עדות לעניין הרב שמעורר חקר המשפחה בארצות הברית כיום. מובן שהבאים דרך אליס איילנד כללו מהגרים מלאומים שונים, והספר מתאר היטב את הנושא. ניתנת גם סטטיסטיקה, ועלי לציין כי לקריאה בספר זה יתרון על קריאת חומר באינטרנט. הסבים שלי משני הצדדים הגיעו לאליס איילנד.

Using Civilian Records for Genealogical Research in the National Archives, Washington, DC, Area. Washington, DC. 2004.

[השימוש הערות. ברישומים אזרחיים מהארכיון הלאומי במחקר הגניאלוגי].

הערות: זהו מקור בסיסי בהתחקות אחרי אבותינו שהיגרו לארצות הברית. הוא מספק לנו כלי עזר לחיפוש תעודות

הידיד הבוגדני*

יהודה קלחור

(1663). בהגיע לקראקוב השמועה הנוראה על שריפתו, היתה התדהמה בקהילה גדולה ואבל כבד ירד על העיר. עפרו נפדה ונקבר בבית העלמין בעיר. אחיו נתן נטע המשיך לנהל את בית המרקחת המשפחתי.

הרב ברכיה בייך בן יצחק איזיק שפירא, מחבר הספר זרע בייך, כתב קינת "אל מלא רחמים" מיוחדת לכבודו, ובפנקסי הקהילות בפולין הזכירו אותו בין יתר הרוגי פולניה. וזה נוסח הקינה:

אל מלא רחמים... את נשמת הקדוש והטהור ר' מתתיהו בן החבר ר' דוד, שמסר נפשו ונשמתו על קידוש השם המיוחד לקרבן נוחח בקדושה ובטהרה, כפתו ידו על העמוד לשריפה, י"ד לירח כסלו במנינה וספירה, וצעק צעקה גדולה ומרה, ה' הוא אלקים באימה וביראה ובשפה ברורה, חתכו פיו ולשונו ושרפו כלו כליל והגדילה המדורה, ככבשן אש ורשפי שלהבת-יה, חנניא מישאל ועזריה, חתכו ממנו רצועות בחיים היותו וניתחו אותו לנתחים כהנה וכהנה הוסיפו ליסרה, צברו עפרו והכניסו אותו בכלי היורים, ויורו המורים, והיה לאבק ולרוח סערה, העל אלה תתאפק ד', ותחשה אדון כל היצירה, על שמך הגדול המחולל לעיני העמים, ועל דם חסידיך הנשפך בידי זרים ארורה, שחר חציך מדם אויבך ודמם תשפוך כדם פרים וחית היערה,...

ר' מתתיהו בן דוד קלהרי הי"ד (נר' קראקוב, נפ' 1663 פיוטרקוב) היה דוד שביעי למגורשי ספרד ממשפחת קלהורה, שמקורה בקלהורה (Calahorra) במחוז נברה שבספרד. השם המקורי של המשפחה, קלהורה, עבר מספר שינויים בענפיה השונים לקלהרי, קלפרי וקלברי. הענף שחי בקראקוב עבר מוטציות נוספות לקראקאוור, פוזן ולנדסברג – שיש להבדילה ממשפחות לנדסברג האחרות.

משפחת קלהורה היתה משפחה של רופאים ורוקחים. ר' מתתיהו, שחי בקראקוב בזמן שר' אברהם יהושע העשל היה הרב, האב"ד והר"מ של העיר, היה גם רופא וגם רוקח בבית המרקחת שנוסד על ידי אביו הרוקח דוד בן משה קלהורה ועבר אחר כך מאב לבן. דוד הרוקח (נפ' 1656 קראקוב) היה בנו של משה (נפ' 1622 קראקוב), בן דר' שלמה (נפ' 1596 קראקוב), בן יחיאל, בן שלמה, בן משה (שבא מספרד לקראקוב), בן יצחק מקלהורה.

ידידו מנעורים של ר' מתתיהו ולימים הכומר הדומיניקני סרבציוס הבלי (Servatius Hebeli) הגיש כתב אישום נגד ר' מתתיהו ובו טען שר' מתתיהו חילל את כבודה של הבתולה הקדושה. בעקבות כתב אישום זה נידון ר' מתתיהו בשנת 1662 למוות. פסק הדין עוד הוחמר למוות בעיניי ושריפה, לאחר הערעור של ר' מתתיהו בבית הדין בפיוטרקוב, ושם גם בוצע פסק הדין בי"ד כסליו תכ"ד

* לפי: ח. ד. פריעדבערג: לוחות זכרון, דפוס י. קויפפמאנן, פראנקפורט א. מאין, תרס"ד.
P. J. Jacobi: The KALAHORA Family, Jerusalem, Feb. 1986

לאחר מציאת דף עד במסד הנתונים של "יד ושם"***

הצעד הבא

רוח פלדמן

ב-22 בנובמבר 2004 העלתה יד ושם לאינטרנט מנוע חיפוש של דפי העד, בעברית ובאנגלית. השאלה הראשונה של המעיין בדפי העד היא "איך אפשר להתקשר עם האדם שהגיש את דף העד? בקבוצת ההתכתבות של JewishGen ושל קבוצות ה-SIG השונות התחילו להופיע מכתבים

בשנת 1953 התקבל בכנסת חוק ייסוד "יד ושם", הרשות לזיכרון השואה והגבורה. זו היתה התגשמות הרעיון שהועלה בספטמבר 1942 על ידי מרדכי שנהבי, חבר קיבוץ משמר העמק, בישיבת הנהלה של הקן הקיימת לישראל להקים בארץ מוסד זיכרון ליהודים שנספו בשואה.

*** מאמר זה מבוסס על הרצאה שניתנה בכנס הבינלאומי ה-26 של IAJGS שהתקיים באוגוסט 2006 בניו יורק.

מאחר שמספר גדול של דפי עד מולאו בעברית, הציעה חג"י את עזרתה באיתור מגישים המתגוררים בארץ. קיוונו גם שחג"י, כארגון מלכ"ר, תוכל להגיש למשרדי הממשלה בקשות לאיתור מגישי הדפים. לצערנו הרב, לא הראה משרד הפנים נכונות לשתוף פעולה עם חג"י.

ובהם בקשות לעזרה באיתור מגישי הדפים או בני משפחותיהם. עד לחודש מרס 2006 העלתה יד ושם לאינטרנט 3.2 מיליון שמות של קרבנות השואה, שהועתקו מתוך כשני מיליון דפי עד ומרשימות שונות. בסוף יולי 2006 נוסף לאתר האינטרנט מסד נתונים של רשימות הקשורות לשואה (Shoah Related Lists Database) הכולל רשימות ממוחשבות שנלקטו ממקורות שונים.

עד סוף יולי 2006 קיבלה חג"י 806 בקשות הקשורות למגישים מישראל: 196 (24%) קיבלו מידע שאיפשר להם להתקשר עם המגישים, 110 (14%) קיבלו מידע שסימן אפשרות כלשהי להתקשר עם המגישים ולצערנו הרב לא הצליחה חג"י לספק מידע ל-501 בקשות (62%). רוב הבקשות למידע הן על אנשים שהגישו את דפי העד בשנות החמישים.

פנייה ליד ושם בעניין איתור מגישי הדפים נענתה בהסבר כי עקב בעיות הקשורות לחוקי צנעת הפרט לא יוכל יד ושם לעזור למחפשים להתקשר עם בני משפחה אפשריים. כיום קיימת באתר יד ושם הפנִיָה לאתר חג"י (החברה הגניאלוגית הישראלית) למען כל אלה הזקוקים לעזרה.

דפי עד שלגביהם ביקשו עזרה מחג"י – חלוקה לפי עשורים:

העשור	1950	1960	1970	1980	1990	2000
מספר הדפים שלגביהם ביקשו עזרה	456	1	33	42	214	33

למעלה מחמישים אחוז של הבקשות היו לדפים שהוגשו על קרבנות השואה מפולין.

חלוקת הבקשות שנשלחו לחג"י, לפי מדינות:

המדינה	מספר הבקשות	המדינה	מספר הבקשות
פולין	489	רוסיה	6
ליטא	94	בלגיה	4
אוקראינה	45	בוקובינה	3
צ'כיה	27	יוגוסלביה	3
גרמניה	24	הולנד	2
בלרוס	27	צרפת	1
רומניה-בסרביה	32	יון	1
הונגריה	17	ארצות השפלה	1
אוסטריה	12	אוזבקיסטן	1
סלובקיה	9	לא ידוע	2
לטביה	6	סך הכול	806

התפתחות דף העד: מדוע לעיתים אין די מידע כדי

לאתר את מגיש הדף

דפי העד הראשונים הם מ-1955. באותה עת היו בישראל מעט מאוד טלפונים ואולי זו הסיבה שבדף המקורי אין שדה מיוחד למידע זה. סביר מאוד להניח כי באותו זמן לא חשבו שהמידע יהפוך לבסיס נתונים ממוחשב, וההוראות למילוי הטפסים לא היו ברורות דיין. למשל, בשדה "יחס הקרבה", מאחר שהניסוח אינו מדויק אחד כתב "אב" אחר כתב "בן". גם לא חשבו על כך שישראל תפתח למדינה

בת יותר מחמישה מיליון תושבים המתגוררים בערים גדולות. אנשים רשמו את שם השכונה או שם השיכון (כמו "עמידר", "שיכון עממי" וכד') מבלי לטרוח לרשום את שם העיר. ברבים מהשיכונים האלה לא היו רחובות ומספרי בתים, והבתים היו ממוספרים לפי החלקה או לפי קריטריון אחר של הקבלן. דירות שכורות רשומות על שם המשכיר ולא שם השוכר.

להלן טבלה ובה השוואה בין השדות בנוסחים השונים של דפי העד.

שנת ההוצאה של דף העד שם השדה	1955	1968	1988 גרמנית	1995 רוסית	2000	2000 רוסית
שם מקורי (משפחה)	x					
שם		x	x	x	x	x
שם קודם					x	
בעיר	x					
כתובת	x	x		x		x
רחוב			x		x	
עיר			x		x	
מיקוד			x		x	
קרבת משפחה	x	x				
קרבת משפחה לקרובן					x	
מספר טלפון		x			x	x

מדריך הטלפון באינטרנט הוא בעברית ואיננו מעודכן. אלה שאינם יודעים עברית יכולים להגיע למדריך בעזרת האתר של סטיב מורס (Steve Morse)

<http://www.stevemorse.org/hebrew/bezeq.html>
<http://www.stevemorse.org/hebrew/bezeqhebrew.html>

בעיה נוספת היא העובדה שמספרי הטלפון עברו במשך הזמן מחמש לשש ולשבע ספרות, וגם אזורי החיוג השתנו.

משרד הפנים

למשרד הפנים אתר אינטרנט בעברית, ובו טופס שבעזרתו ניתן לבקש מידע על שינוי כתובת. הטופס הוא בעברית

מה ניתן לעשות כדי למצוא את מגיש הדף?

בשלושה מקומות ניתן לחפש מידע על אדם שחי בישראל כאשר הגיש את דף העד: מדריך הטלפון באינטרנט, חברה קדישא ומשרד הפנים. חג"י הכינה באתר האינטרנט שלה דף הוראות, ככלי לחיפוש בני אדם בארץ. כלי זה הוא בפורמט pdf בעברית ובאנגלית.

<http://www.isragen.org.il/NROS/Research/Aides/Resources-Available-in-Israel.pdf>

<http://www.isragen.org.il/NROS/Research/Search-Israel-Hebrew-1.pdf>

ועל המבקש לרשום את מספר תעודת הזהות שלו. לא ידוע לי על בקשות מחוץ לארץ שנענו.

חברה קדישא

חברות קדישא של חיפה, פתח תקוה ותל אביב כבר מחשבו את רישומיהם והעלו אותם לאינטרנט. חלק ממסדי הנתונים של בתי העלמין כבר נמצאים גם באתר של JewishGen ב-JOWBR (רישום ממוחשב של נתוני בתי העלמין היהודיים בעולם). ברישומי חברה קדישא כלולים לרוב גם שמות בני המשפחה שדאגו לקבורה. גם הרישומים שעל המצבות מספקים מידע חשוב. כיום קיימים מספר בתי עלמין חילוניים שאינם קשורים עם החברה קדישא.

שינוי שמות המשפחה

במשך מאה השנים האחרונות שינו רבים מתושבי ישראל את שם משפחתם. לעיתים נעשה הדבר מסיבות אידיאולוגיות, לעיתים על פי בקשת דוד בן גוריון, שעמד על כך שמפקדי צבא בכירים ונציגים ישראלים בחוץ לארץ יהיו בעלי שמות עבריים. חלק משינויי השמות פורסמו בעיתון Palestine Post בזמן המנדט הבריטי. רק בדף העד שהוצא בשנת 2000 אנו מוצאים מקום לרשום את השם הקודם. ברישום שמות המשפחה של הנשים אין כלל קבוע.

בעיות באיתור כתובות

נוסף לבעיות שצוינו לעיל, כגון שינוי שמות הרחובות ושינוי מספרי הבתים, שילוב שכונות או שיכונים עצמאיים בתוך יישובים יותר גדולים וכו', היתה גם תנועה ניכרת של החלפת מקומות מגורים ככל שהאוכלוסייה התבססה כלכלית, וכן הקמת מקומות דיור מוגן לאזרחים מבוגרים,

דבר שהיה נדיר למדי בשנים הראשונות של המדינה. עם כל זאת, יש לא מעט מקרים שהאנשים – או צאצאיהם – מתגוררים באותו מקום שחיו בו בשנות החמישים והשישים.

מה המיוחד בהצעת חג"י?

חג"י שומרת את רשימת כל האנשים שביקשו עזרה, במחשבה שרשימות אלה עשויות לעזור למצוא קשרים בתאריך מאוחר יותר. אנו גם מקווים שמשרד הפנים ישנה את מדיניותו ויקבל בקשות זיהוי ישירות מחג"י.

איך פונים למגיש דף העד?

אנו חושבים שההתקשרות צריכה לבוא ישירות מהאדם המעוניין להקים את הקשר, אם כי לעיתים יש צורך בתרגום הפנייה. ניתן להתקשר בטלפון או במכתב – כל דרך על היתרונות והחסרונות שלה. יש יתרונות במכתב, מאחר שאין צורך לדאוג למבטא, וגם אם המקבל אינו יודע אנגלית הוא יכול לבקש עזרה מקרוב או חבר. מצד שני, שיחת טלפון מאפשרת החלפת שאלות ותשובות ודברים יכולים להתברר ביתר קלות. לאחר ההתקשרות הראשונה, ניתן להמשיך את הקשר גם דרך הדואר האלקטרוני.

לסיכום, קיבלנו מספר מכתבי תודה שהעלו דמעות בעיניים, כאשר קראנו על משפחות שאוחדו אחרי שישים שנה ויותר. היינו שמחים לו יכולנו לעזור עוד יותר.

רוז פלדמן היא ראש צוות המחשב בפקולטה לאמנויות על שם יולנדה ודוד כ"ץ באוניברסיטת תל אביב. היא חברה בחברה הגניאלוגית הישראלית והיא מעדכנת את אילן משפחתה מאז שנת 1985. אילן משפחתה מכיל צאצאים מארבע יבשות.

הגבלות חדשות של משרד הפנים הישראלי על הגישה למסמכים

ישראל פיקהולץ

תעודות פטירה

לפני כשבע שנים, פניתי לראשונה למרשם האוכלוסין של משרד הפנים כדי להשיג העתקים של תעודות פטירה. התהליך היה פשוט, מהיר, חינם וחופשי לכל דורש. יש להם טופס בקשה, בו רושמים פרטים בסיסיים כפי שידוע למבקש (שם, תאריכים ומקומות לידה ופטירה, שמות ההורים, מספר זהות וכו'), שולחים את הטופס למשרד המחוז בו נפטר האיש וממתינים כמה שבועות. עשיתי

להלן סיכום של חליפת מכתבים ביני ובין משרד הפנים בעניין הגבלות חדשות שהטילו על הגישה למידע. סיכמתי את ההתכתבות הזו עבור גב' חנה פורמן נשיאת החברה הגניאלוגית הישראלית, גב' גאן מייזלס אלן יו"ר ועדת המעקב בעניין מסמכים מטעם IAJGS (שהזכירה את הנושא גם באתר של IAJGS) וד"ר סאליאן אמדור זק בתפקידה כיו"ר הוועדה המיידת של המכון הבינלאומי לגניאלוגיה יהודית בירושלים.

במענה למכתבך שבסימוכין, הריני להודיעך כי עפ"י הנהוג אין מנפקים תעודות פטירה לכל דורש, אלא לקרבה ראשונה או למי שיש עניין לכאורה בדבר ומציא אסמכתא לכך שיש לו עניין לכאורה. מכל מקום, כך נהוגו בעבר ולא חל כל שינוי לאחורונה.

השבתי ביום 19 ביולי ש"אדם שיש לו עניין לכאורה" מתאים לחלוטין לקהילת הגניאלוגים (אם לא, אז למי?), וכן ציינתי שטענתה כאילו לא היה שינוי במדיניות פשוט אינה

זאת אולי חמישים פעם, בדרך כלל ללא תקלות. פעמים מספר התקשרו אלי כדי לברר נקודה זו או אחרת וכן קרה שנוצרו בי על ששלחתי את הטופס למחוז הלא נכון. אבל בדרך כלל היתה התעודה הטריה מגיעה בדואר תוך פחות משלושים יום.

האמת היא שתעודת פטירה ישראלית לא כוללת מידע רב. יש משבצות עבור השם, השמות הפרטיים של ההורים, תאריכי לידה ופטירה, מספר הזהות והלאום. אין מקום לרשום בן/בת זוג, שם קודם, מקום לידה, שמות שארים או מקום קבורה. בוודאי אינה דומה תעודה זו לתעודת פטירה אמריקאית, הכוללת, לפי המקום והזמן, את סיבת המוות (לפעמים בפירוט רב), ממתי הנפטר גר בארצות הברית או בעיר, שם המשפחה הקודם של האם, כתובת הנפטר ופרטים נוספים. אני נוהג לומר שתעודה ישראלית מעידה על עובדת הפטירה ותעודה אמריקאית מעידה על אירוע הפטירה.

וכמוכן, העובדה שיש משבצת לשם האם, למשל, אינה מבטיחה שמידע זה אכן מופיע בתעודה הישראלית.

לפני כשלוש שנים, החל מחוז תל-אביב לסרב לבקשותי. הם טענו שאני חייב להוכיח שאני קרוב משפחה מדרגה ראשונה, או שיש לי יפוי כוח מקרוב כזה. ניסיתי לברר את העניין בטלפון עם המשרד בירושלים, אבל הם טענו שתקנה זו מטרתה לשמור שהמידע לא ישמש למטרות פסולות. ניסיתי לטעון שבאתר הזיכרון של הללי צה"ל באינטרנט, משרד הביטחון מציג יותר פרטים על הנפטר מאשר יש בתעודת פטירה, והתשובה היתה שזה לא עניינו של משרד הפנים. לבסוף כתבתי מכתב ביום 11 במאי 2004 – ובמשך הזמן שלחתי גם כמה תזכורות.

והנה לשון התשובה של גב' אסתר שרון מיום 10 ביולי 2006:

בס"ד

מדינת ישראל
משרד הפנים
לשכת היועץ המשפטי

ח' באב התשס"ו
2 באוגוסט 2006
א. 3197-2006
א. 3197-2006

אל

מר ישראל פיקהולץ,
אלעזר 35
גוש עצינן 90942
שלום רב,

הנדון: תעודות פטירה
סימוכין: פנייתך מתאריך כ"ג תמוז התשס"ו

פנייתך שבסמך להנפקת תעודות פטירה לשם מחקר גניאלוגי הועברה לטיפולו והתייחסותי תפורט להלן:

1. בפנייתך מבקש אתה להתבסס על סעיף 29 לחוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה - 1975 המאפשר מסירת מידע בעניינו של אדם למי שיש לו עניין לכאורה בדבר. טענתך היא כי מחקר גניאלוגי פרטי מהווה עניין לכאורה בדבר.
2. עמדתנו היא כי אין ברצונך לערוך מחקר, בין באופן פרטי ובין אם כחבר בקהילה בינלאומית העוסקת בתחום, כדי להוות "עניין לכאורה בדבר" המצדיק מסירת מידע כה נרחב בעניינו הפרטיים של אדם, בין אם הנו חי ובין אם נפטר, שכן אדם זכאי לכבוד ולפרטיות גם לאחר מותו.
3. הפרשנות שניתנה לסעיף 29 לחוק המרשם, אשר קיבלה משנה תוקף ע"י ביהמ"ש העליון בבג"ץ 8070/98, האנוחה לזכויות האזרח נ. משרד הפנים ואחי' הנה כי יש לפרש את הסעיף בצמצום לאור ההגנות שבחוק הגנת הפרטיות, התשמ"א - 1981 ולפיכך לצמצם את המקרים בהם יימסר מידע שיש בו כדי לפגוע בפרטיות.
4. גם חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א - 1981 אוסר על גוף ציבורי למסור מידע בעניינו של אדם אלא אם המידע פורסם לרבים או שהאדם נשוא המידע נתן את הסכמתו לכך (ר' סעי' 23 לחוק).
5. אשר על כן, מילוי בקשתך ומסירת תעודות פטירה ביחס לזרים לידך מהווה פגיעה בפרטיות ומשכך - אסורה.

ר"ח קפלן 2, ירושלים 91023 ☎ 02-6701657 📠 02-6294836

כתבתי למשרד הפנים ביום 12 בפברואר 2006 וביקשתי הבהרות והם אישרו את קבלת מכתבי ביום 9 במרס. עד היום לא השיבו למכתבי, למרות ששלחתי כמה תזכורות. נראה לי שאין הבדל משמעותי בין תיקים אלה לבין תעודות הפטירה, וביום 12 באוקטובר כתבתי לעו"ד אורי והצעתי שדין תיקי האזרחות יהיה כדין תעודות הפטירה. עד כאן, לעת עתה.

ישראל פיקהולץ נולד בפייטסבורג מעט לפני קום המדינה. הוא עלה ארצה לפני שלוש שנים, רוב הזמן תושב הנגב אך זה חמש עשרה שנים מתגורר בגוש עציון. הוא מתעניין בתולדות המשפחה מאז היותו ילד, אך לא התמסר לעניין ברצינות עד לפני כשנים עשרה שנים. בשמונה השנים האחרונות הוא מעורב במחקר שמטרתו לזהות ולקשר בין צאצאי כל משפחות פיקהולץ באשר הם. הוא משמש חבר בוועדת ההיגוי של Geshher Galicia. ישראל נשוי לפרנסס ספיאן (Safien) לבית זילברשטיין (ממשפחת זילברשטיין שבלונדון) והוא חבר בסניף הנגב של החברה הגניאלוגית הישראלית.

אתר האינטרנט של פרויקט פיקהולץ הוא:
www.pickholz.org

נכונה והתעודות שבידי יעידו. בשיחת טלפון בהמשך, הם טענו שזו החלטתם הסופית.

אבל לא כך היה, מכיוון שקיבלתי עוד מכתב, מיום 2 באוגוסט, מעו"ד אודליה אורי מהלשכה המשפטית של משרד הפנים.

התחשק לי להזכיר לעורכת הדין הנכבדה שלמשרד הביטחון אין בעיה עם פרטיות. התחשק לי להזכיר לה כמה שמחים כולם כאשר בני דודים נפגשים אחרי שישנים שנה, ושמגבלות מסוג זה מקשים על התגשמות מפגשים כאלה. התחשק לי לציין שבטענת פרטיות דומה השתמשה ממשלת גרמניה במשך שנים לגבי ארכיון ארולסן (הצלב האדום), ומדיניות זו בוטלה לאחרונה בעקבות הצבעת אחת עשרה ממשלות, ובתוכן ממשלת ישראל.

אבל קראתי שוב ושוב את סעיף 6 במכתבה וחשבתי על המכון הבינלאומי לגניאלוגיה יהודית שהוקם לא מכבר בירושלים. לכן החלטתי להתאפק, לעת עתה.

תמצית מתוך תיקי האזרחות המנדטורית

בגנוז המדינה בירושלים נמצאים רוב תיקי ההתאזרחות של ממשלת המנדט לשנים 1933-1948 ומפתח של תיקים אלה נמצא במיקרופילם (תיקים מוקדמים יותר אבדו עוד לפני הרכבת המפתח). המיקרופילמים פתוחים לעיון הציבור בחדר הקריאה של הגנוז, והמפתח כולל שם, שנת לידה, מקום לידה ומספר תיק. במהלך השנים הזמנתי לא מעט תיקים – לעצמי ועבור אחרים – וצוות הגנוז מצלם העתקים לפי הזמנה. הדבר לוקח כמה שבועות והמחיר סביר. אין בתיקים מידע רב, אבל לפעמים יש פרטים חשובים כגון תאריך עלייה, תמונת דרכון, פרטים על בני משפחה מתלווים, מידע על התקופה הראשונה בארץ, ועוד. בתיק אחד אף מצאתי תכתובת ענפה משנת 1968 הקשורה לניסיון לקבל בחזרה אזרחות אוסטרית.

לפני שנה, הודיע לי צוות הגנוז שהם אינם רשאים עוד להציג או לצלם תיקים שלא מלאו להם שבעים שנה. אולם יעצו לבקש תמצית ממשרד הפנים – אם כי לא ברור מה בדיוק מופיע בתמצית כזו.

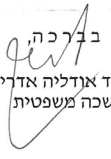
בס"ד

מדינת ישראל
משרד הפנים
לשכת היועץ המשפטי

---

6. אמנם, לכל כלל ישנו חריג וקיימים מקרים חריגים בהם תתאפשר מסירת המידע. החריג הרלבנטי בענייננו מאפשר מסירת מידע לצורכי מחקר אלא שהוא מוגבל אך ורק למוסדות שהוכרו כמוסדות להשכלה גבוהה ומסירת המידע תתאפשר אך ורק לצורכי המחקר. ר' בעניין זה את פריט 3 בצו הגנת הפרטיות (קביעת גופים ציבוריים), התשמ"ו – 1986.

7. תשובתה של הגב' אסתר שרון, לפיה לא ניתן להנפיק תעודות פטירה לכל דורש, ניתנה בהתאם למדיניות זו.

בברכה,
עו"ד אודליה אורי
לשכה משפטית

העתק: מר רם בליניקוב, מנכ"ל משרד הפנים (מספרים: מ. 2006-3265)
מר ששי קציר, מנהל מינהל האוכלוסין (מספרים: 17778, 19992)
הגב' אסתר שרון, ממונה מרשם ודרכונים
עו"ד ענת פישר צין, לשכה משפטית

ספר חדש

ואהל, חיות, לב, ספיר, טאובה, כצנעלנבוגן ועוד – יותר ממאה משפחות רבניות ואחרות, והוא מביא לגביהן את הנתונים המצויים. הספר מאורגן היטב ומשופע באיורים (תמונות, מסמכים, תרשימים וכו'). הנתונים מדויקים וניכר שהושקעה בו עבודה רבה וקפדנית. הכתיבה זורמת ומקרינה בקיאות ולמדנות והקריאה מהנה.

בדינונו בקשרים שבין המשפחות השונות, מעלה ד"ר גלס מספר השערות, שהן בגבולות הסבירות בעבודת המדען והן מקדמות ומרחיבות את אפשרויות המחקר. אולם, הצגת ההשערות בתרשימים עשויה, לדעתי, להוביל לעיתים למסקנות מוטעות.

בספר הערות שוליים חשובות וכמו כן ביבליוגרפיה מקיפה של למעלה מ-150 פרסומים.

אני יכול להמליץ בחום על הספר לכל מי שמעוניין בגניאלוגיה יהודית ובמיוחד בגניאלוגיה רבנית, וכדוגמה לכל אלה המעוניינים לפרסם בעתיד את הגניאלוגיה המשפחתית שלהם.

Edward Gelles. An Ancient Lineage: European Roots of a Jewish Family. Vallentine Mitchell.
London, Portland, OR. 2006

[שלשלת יחסין עתיקה: שורשיה האירופיים של משפחה יהודית]

יהודה קלוזנר

ד"ר גלס, שנולד בוינה והיגר לאנגליה ב-1938 הוא בוגר אוקספורד והתעניינותו כוללת היסטוריה אירופית, עתיקות ואמנות מודרנית.

זה מספר שנים חוקר ד"ר גלס את הגניאלוגיה המשפחתית שלו, משפחות גלס וגריפל (Gelles, Griffel), שמקורן במשפחות רבניות באירופה. במשך שנים אלה הוא פרסם למעלה מעשרים מאמרים על מחקריו המשפחתיים ועל גניאלוגיה יהודית בכלל, ביניהם מאמרים גם בכתב העת שרשרת הדורות.

אף כי עיקר הספר עוסק במשפחתו, הוא כולל גם את הגניאלוגיה של מספר משפחות קרובות כגון משפחת

סיכומי מאמרים מעיתונים גניאלוגיים זרים

נישואין, רשימות שונות של בעלי מקצוע, "פנקס קהילות תוניסיה ולוב" בהוצאת יד ושם ורשימת בוחרים לוועד קהילת תוניס משנת 1955.

בחוברת הקודמת כתבה לורנס אבן-צור-חזן מאמר על מסמך, שהוא מחאה נגד הבחירות לוועד הקונסיסטוריה ב-1880. לטענת 53 החתומים על המחאה הבחירות נערכו תוך כדי מירמה. בהמשך למאמר זה, כתבה מטילדה טגיר מאמר על הרשימות השמיות של הבוחרים בכל מחוז קונסטנטיין (Constantine) שהיא מצאה בארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי בירושלים. היא ניתחה את שמות המשפחה ואת השמות הפרטיים של 1000 הבוחרים. הוכן מפתח של רשימת הבוחרים, והיא ניתנת לעיון באתר: www.sephardiscstudies.org/constantine.html

במדור לביקורת ספרים חדשים, מובאים הפעם ארבעה ספרים:

הספרדים בעיר הבריטית מנצ'סטר, מאת לידיה קולינס (Lydia Collins).

ETSI, Vol. 9, No.34, September 2006

מטילדה טגיר

פיליפ אבן-צור מביא מידע מקיף על אוסף של עשרים כתובות מן העיר טנגיר (Tangier) שבצפון מרוקו מסוף המאה ה-19 ומהמאה ה-20, שהן חלק מאוסף היודאיקה של אוניברסיטת ייל (Yale) בארה"ב. אחת הכתובות כוללת שרשרת של עשרה דורות המגיעה עד לשנת 1620. אבן-צור מנצל את ההזדמנות כדי להוסיף פן פולקלורי למאמרו בהביאו תעודה שמצא בארכיון כ"ח בפריז. בתעודה זאת, מספרת הגב' וידה בן-זקן מטלון, מורה בכ"ס כ"ח בטנגיר, את החוויה שחוותה כאורחת בחתונה בעיר. היא בעצמה נישאה במקום לא רחוק משם, בעיר גיברלטר שמעבר למיצר. תעודה זאת היא משנת 1888.

נחמה קרמר-הלינקס (Kramer-Hellinx) מספרת על שיריו של סביה הרב מנחם שמואל הלוי מאירן.

מר רוברט הטל (Attal), שפעל כביבליוגרף במשך שנים במכון בן צבי בירושלים, רשם II מקורות חשובים ביותר לחקר הגניאלוגיה של יהודי תוניסיה. ביניהם רישומי

ונטורה – השם והמשפחה: רקע והיסטוריה, מאת חברנו יוסף קרוב.

סיפורו של השם "וארון" (Varon) לאורך הימים ובמקומות שונים, מאת בן ציון וארון.

ולבסוף ביקורת ארוכה וחיובית ביותר מפרי עטו של ליאון טארנטו (Leon Taranto) על ספרם של מטילדה טגד ויצחק כרם, ותיקי חגי"י, מדריך למקורות מידע גניאלוגיים הנמצאים ישראל עבור הספרדים ובני עדות המזרח.

GenAmi, No.37 – Septembre 200

מטילדה טגד

גיליון זה מצטיין באיזכור אירועים שהתרחשו לפני מאה שנה, ב-1906, או מאתיים שנה ב-1806 או אפילו לפני 500 שנה, כאשר נפטר כריסטופר קולומבוס, מגלה יבשת אמריקה.

בשנת 1806 אירע אירוע חשוב ביותר בצרפת, כאשר נפוליאון זימן כ-111 נכבדים יהודיים במטרה להקים גוף שינהל את העניינים הדתיים-קהילתיים של יהדות צרפת. כך הוקמה הקונסיסטוריה המתפקדת עד היום.

ב-1906, במשפט חוזר וזכה הקפטן אלפרד דרייפוס מכל אשמת ריגול והוחזרו לו דרגותיו הצבאיות.

שאר הכתבות דנות כרגיל בנושאים שונים הנוגעים ליהודי חבל אלזס.

מעייין, ביטאון החברות הגניאלוגיות בשווייץ

ובהמבורג, מס' 78, מרס 2006

אסתר רמון

שוויצריה

עדייות לנוכחות יהודית, מאת רימונד מ' יונג (Raymund M. Jung)

המאמר מציייר תמונה של רופא יהודי באדריאנופול שבאימפריה העות'מנית (כיום אדירנה בתורכיה), מהמאה השבע עשרה.

בית הקברות היהודי באירינגן (Ihringen) מאת פטר שטיין (Peter Stein)

המקום נמצא בגרמניה בדרום באדן בקרבת נהר הריין. יהודים התגוררו שם משנת 1716, והקבר העתיק ביותר הוא משנת 1810. במאמר מופיעה רשימה של 255 נקברים. הפירוט שניתן הוא: השם (לעתים גם השם הפרטי היהודי וגם השם הלועזי), שם האב, תאריכי הלידה, הפטירה והקבורה ובמקרים מעטים גם מקום המוצא.

עבר יהודי בחבל פרוונס (Provence) בצרפת, מאת רנה לב (Rene Loeb)

במאמר פרטים על קהילה קטנה בת 84 משפחות בקרפנטרס (Carpentras) ובה בית כנסת שנבנה בשנת 1367, והוא בית הכנסת הקדום ביותר בצרפת שעדיין מתפללים בו.

האבות של אליזבט גולדשמידט מקסל (Mannheim Kassel), מאת זיגיסמונד דובשוץ (Sigismund Dobschuetz)

אבי המשפחה הראשון המופיע ברשימה הוא סימון גולדשמידט שנולד בקסל בשנת 1680. פרטים רבים ניתנים על האישים הבאים:

חיים בינג, מוזס נויבורג, הרץ גולדשמידט, מרדכי שלום, סימון גולדשמידט, בנדיקט גולדשמידט ויוסף סמואל.

Hayim Bing, Moses Neuburger, Herz Goldschmidt, Mordechai Schloss, Simon Goldschmidt, Benedikt Goldschmidt, Joseph Samuel.

משפחת גייזמר מגרוזנהיים, מאת פרנציס וייל (Francis Weil – La Famille Geismar de) Grussenheim)

המאמר כתוב בצרפתית. פרקי המאמר: גרוזנהיים, השם גייזמר, העיר גייזמר, והיהודים בפרנקפורט וחיהם.

פנקס הנישואים של נפתלי בן שמעון בלום (אלזס 1707-1750), עובד על ידי דניאל טייכמן, החלק 26 ברשימה שלושה רישומים מפורטים משנת 1747.

מסמכים של פליטים, מאת רנה לב (René Loeb)

מר לב השיג רשימה של 35,000 פליטים יהודים ששהו בשוויצריה בתקופת הנאצים, במשך תקופה קצרה או ארוכה.

המעוניינים במידע יכולים לפנות אלי: reneloeb@tiscal.ch

המבורג

תולדות משפחת דרוקר (Drucker) מהמבורג, מאת Juergen Sielemann

במאמר פרטים על בני המשפחה החל משנת 1828.

תולדות המשפחה של בטי לבית גולדשמידט אשת סלומון היינה, מאת Sylvia Steckmest
התיאור מתחיל ב-1794.

מקורות למחקר משפחות יהודיות בארכיון המדינה,
מאת Juergen Sielemann
זהו החלק השנים עשר של הסדרה.

על העבודה של קצבים יהודים בהמבורג במאה
התשע עשרה, מאת דיטר גודריאן (Dieter Guderian)
המאמר מתאר את תנאי העבודה של הקצבים החל משנת
1867, והצווים שהוצאו ביחס למקצוע. המקומות המוזכרים
הם ברמן, דיסלדורף וטורינגן (Bremen, Duesseldorf, Thuringen).

כתבי-עת בשפה האנגלית

מרים הרינגמן

על עצמו מורגנטאו שליחות זו ואילו חומרים שעשויים
לסייע לגניאלוגים ניתן לגלות, ומצאה רשימות של
פצועים, הרוגים, ואסירים. נוסף לתיאור החומר שנמצא
בוילנה ובלבוב, היא מביאה גם ביבליוגרפיה מפורטת
ועצות בחיפוש מיקרופילמים, בצינה את העיר, מספר
המיקרופילים, קבוצת הרישום ותוכן המיקרופילים.

פאול ערמוני מביא את 100 שמות המשפחה היהודיים
הנפוצים ביותר בארגנטינה ומנתח אותם בעזרת טבלה.
השמות בעלי הסיומת ski או ska הם ממוצא פולני,
והסיומת שפ מציינת שם רוסי או שם כתוב באותיות
קיריליות. האותיות H ו-G גם הן מציינות את ההבדלים
בין פולין ורוסיה; כך הופך HELLER הפולני ל-GELLER
הרוסי.

סוזן ויין (Suzan Wayne) מתארת מקור מידע שמעטים
יודעים עליו: רישומי משרד החוץ (State Department)
של ארצות הברית. היא דנה בשלושה סוגי רישומים
העשויים לעניין גניאלוגים: (1) בקשות-חרום לדרכונים,
(2) רישומים מהקונסוליות האמריקאיות בעולם, המכונים
רישומי קבוצת 84, (3) רישומי קבוצת 54 – התכתבות
בעניין תפקידו של משרד החוץ בהגנת האינטרסים של
אזרחי ארצות הברית ומדינות אחרות כגון פלטינה (א"י),
פולין, רומניה ורוסיה. יש גם אזכורים של חומר המצוי
בחיפה (1872-1917), יפו (1866-1917) וירושלים (1857-1940).
החומר עצמו נמצא ב-College Park במדינת מרילנד, אך
ניתן להגיע לרשימה דרך אתר האינטרנט
www.nara.gov

רוב בתי העלמין באירופה אינם במצב טוב. טובי מנדלוביץ
גרונהוט מספרת על הקרן לשימור בתי עלמין יהודיים
(HFPJC = Heritage Foundation for Preservation of Jewish Cemeteries),
היכולה לסייע למשפחות
המעוניינות לשקם את בתי העלמין, לנקות את המקומות
ולבנות גדרות מסביב. היא קוראת להצטרף לקרן זו.

Avotaynu-International Review of Jewish Genealogy. Volume XXII, Number 2 Summer 2006

במאמר International Tracing Service Documents
Accessible at Last But what Happens Next?
[מסמכי שירות המעקב הבינלאומי בארולסן נגישים סוף
סוף – מה הלאה?]
משבח פיטר לנדה (Peter Lande) את
החלטת גרמניה להעמיד את מסמכי ארולסן לרשות
החוקרים. הבעיה היא כמה זמן יעבור עד שהחומר והגישה
אליו יהיו ידידותיים למשתמש. יש לקוות שמכרה זהב זה
של מידע אכן יגיע לידיהם של אלה המבקשים לדעת מה
עלה בגורלם של בני משפחותיהם האהובים.

סליאן זק מדברת על מסלול דר-נתיבי למציאת היהודים
בקהילות שנהרסו באירופה: מצד אחד קיים מאגר דפי העד
של יד ושם, שניתן להרחיבו אם מוסיפים את רשימות
היהודים ממסדי הנתונים של SSDI [מפתח הפטירות של
הביטוח הלאומי האמריקאי] ושל אליס איילנד. מצד שני,
על ידי ליקוט השמות של יהודים שחיו בקהילות מסוימות
ערב השואה ניתן לשחזר את רשימות היהודים ואף לבנות
עצי משפחה ולהרכיב רשימות נפטרים. כיום שלוש
קהילות קטנות משתמשות בשיטה זו כאבטיפוס.

גרהרד בק (Gerhard Buck) עוזר לנו להבין את השמות
היהודיים במסמכים אורחיים גרמניים מהמאה ה-19. אחדים
מהשמות היו נפוצים רק בין היהודים ולכן לא קשה לזהות
אותם. אולם, איות השמות לא היה שיטתי באותו זמן,
והשתמשו גם בהרבה קיצורים ושמות חיבה. שמות
הזכרים נלקחו בדרך כלל מהתנ"ך, ולקראת סוף המאה
התחילו להפוך את השמות לשמות גרמניים דומים בצליל,
כגון בער לברנרד, הירש להרמן וכדומה.

המשימה של שליחות מורגנטאו לפולין היתה לחקור את
הפוגרומים של 1919. דבר זה עורר את סקרנותה של גודי
בסטון מאחר שאביה נעצר. היא ביקשה לדעת מדוע קיבל

לפני הופעת הספר Where We Once Walked היה ספר בפולנית Słownik Geograficzny שבו רשימה של כ-15,000 עיירות יהודיות בפולנית. ריצרד ספקטור מסביר מהו ספר זה ואיך משתמשים בו.

מהו "פנקס טבולה" (Tabula Register)? אלכסנדר דונאי מסביר שזוהו פנקס רישומי נכסים משנת 1780 והוא מכיל רישומים מלמברג (Lvov) ומשאר המקומות בגליציה, וכן רשימת כל ערי גליציה. המסמכים היכולים לסייע לגניאלוגים הם חוזי קנייה, ייפוי כוח נוטריוני ושטרות חוב. המחבר נתן דוגמות ממסמכים אלה היכולים לקדם את המחקר האישי.

אנה ויירניצקה (Wiernicka), תושבת ורשה, כותבת עבודת דוקטורט על יהודים אמידים בורשה במאה ה-19. מאמרה *Spiritual Genealogy: A look at Polish Notary Documentation* [גניאלוגיה רוחנית: מבט אל התייעוד הנוטריוני הפולני] הוא מאמר חובה מאחר שהוא מפורט מאוד ומביא שמות ותיאורי נכסים. הנתונים הבסיסיים שלה, המתועדים היטב, הם הסכמי נישואין, צוואות ומאזני רכוש.

נוויל למזן כותב על הספר של ישראל ברטל: *מאומה ללאום: יהודי מזרח אירופה 1881-1772*. תל אביב, הוצ' משרד הבטחון, 2002. הספר הוא סקירה מצוינת על שלושת השטחים היהודיים העיקריים שהיו תחת השלטון הרוסי, האוסטרו-הונגרי והפרוסי לאחר שלוש החלוקות של פולין (1795-1772).

Shemot, The Jewish Genealogical Society of Great Britain. June 2006 Volume 14, No.2

הופתעתי למצוא בגיליון הזה מאמר על משפחתי, משפחת ברנט, הידועה גם כצווייגבאום (Barnett aka Zweigbaum). בן דודי דוד היימן כותב על המסתורין שבסיפורים העוברים במשפחה, ועמת את הסיפורים שבעל פה עם התייעוד הממשי. כמה פעמים הוא היה נשוי? האם הוא קיבל פעמיים את תעודת ההתאזרחות שלו? אלו הן רק חלק מהשאלות.

רזומרי אשל כתבה מאמר מתועד היטב על משפחת ארכיב שמוצאה בלוב ועסקה במסחר בינלאומי. היא עוקבת אחר תנועת המשפחה למצרים ולאנגליה במאה ה-19 ומציינת גם את תחומי המסחר המגוונים של המשפחה, החל מייצור נייר, מסחר בצמחים לייצור חבלים ועד למסחר ימי החל בשנת 1600. ספר התורה שהיה שמור בבית הכנסת המשפחתי בטריפולי הוא עתה ברומא.

ג'ז אייזקס, יו"ר סניף נתניה של חג"י, כותב מדי פעם על ארץ מולדתו אנגליה. הבעל שם מלונדון הוא הסיפור של

שמואל יעקב חיים פאלק ומעשי הניסים הקבליים שלו במאה ה-18.

רספוטין והדוד של אבי מאת אלק הסנסון (Alec Hasenson) נשמע מוזר, אבל זהו הסיפור האמיתי של רופא יהודי ברוסיה שהוטל עליו לזהות את גופתו של ה"גורו" של הצארינה, מלכת רוסיה. סיפור חייו הוא מרתק, על נסיעותיו למרסיי, לונדון, המבורג ושוב לונדון.

הארכיונאיות Helena Smart ו-Jo Robson עשו שירות חשוב בכך שהביאו לתשומת לב הגניאלוגים את קיום מאגר הרישומים של הקהילה היהודית Merseyside בליברפול. הרישומים מכילים מידע על בתי כנסת, חינוך, רווחה, ציונות וכן מסמכים אישיים. בין האחרונים נמצאים ניירותיו של ברטרם בנס (Bertram Benas) ששירת את אחיו היהודים במשך שבעים שנה. הקטלוג באינטרנט הוא בכתובת www.liverpool.gov.uk/archives.

שני מאמרים דנים בביקורים ב"ארץ הישנה" (the old country), הלא היא ארץ המוצא של ההורים או הסבים. הראשון מספר על ליטא והשני על קראקוב בפולין. הארווי (Harvey) קפלן גילה מסמכים הנוגעים למשפחתו, ואם כי הוא סירר בוילנה (Vilnius), קובנו (Kaunas) ועוד אתרים יהודיים לשעבר, לא מצא הרבה מה לראות.

ברנרד בוקי (Bookey) מתאר את עץ המשפחה שלו, המגיע עד לרב יוסף בָּעַר בוקי ששימש ברבנות בלוביץ (Lowicz) ב-1830. הוא ביקר בורשה והשיג שם מספר מסמכים ולאחר מכן המשיך למקומות שבהם התגוררה משפחתו. הוא לא גילה דברים חדשים, אך הרגיש מאין משפחתו באה.

גיין ברדר (Barder) מתארת את תולדות משפחת ברדר באנגליה ושורשיה בקראקוב במאה ה-19.

ג'דית סמסון מעודדת גניאלוגים לבדוק את רישומי בתי הספר, מאחר שניתן למצוא בהם מידע על אבותיהם באנגליה. היא מציינת כי בארכיון העירוני של לונדון מצויים רישומי בתי הספר של "מועצת המחוז" (County Council). לא כל הרישומים נשמרו אבל הגניאלוג ימצא שם הפתעות רבות.

קטעים מזיכרונותיו של היימן יעקבסון (1886-1975) מתארים את החיים בעיירה Illuxt בקורלנד, לטביה.

במדור ביקורת הספרים כתבה לורנס אבן-צור-חזן על יהדות צרפת והמקורות המצויים. הספר הוא בצרפתית.

בעקבות עבודתו של סטנלי דיימונד על גֶן מחלת התלסמיה (thalassemia) בקרב יהודי פולין, מיחשבה Rieke Nash את הנתונים מ-Wyszkow ובדקה הרבה נתונים ממקומות אחרים בפולין.

Jill Hartley באה ממשפחה שבה השיחה אודות המשפחה היתה טאבו. רק לאחר מותו של אביה סטנלי גורדון בגיל 85 היא הצליחה לגלות את שורשיה היהודיים.

Arlene Beare עדכנה את ספרה *מדריך לגניאלוגיה יהודית בלטיביה ואסטוניה* [אנגלית]. זהו מכרה זהב של מידע.

Duncan Honeybourne שרטט את הגניאלוגיה של הפסנתרנית הבריטית הידועה מירה הס (בעלת תואר האצולה Dame), ששורשיה הם במשפחת הס במרציג (Merzig, Saarland) ב-1824 ומשפחות יעקובס וקנטור ב-1802.

Dorot, Jewish Genealogical Society of New York. Volume 27, Number 4 Summer 2006

מובא כאן מידע חשוב על רישומים ומפתחות שעשויים להיות לעזר רב לגניאלוגים. מידע זה הוא רק חלק ממה שניתן למצוא בספרה של אסטל גוזיק *מקורות גניאלוגיים בניו יורק*. המאמר, מאת עורכת דורות Joy Rich עוסק ברשימות העירוניות של לידות, נישואין ופטירות הנמצאות בספרייה הציבורית של ניו יורק (NY Public Library), בחברה ההיסטורית של ניו יורק (NY Historical Society) ובארכיון הלאומי (National Archives). ניתן לגשת באמצעות האינטרנט ובכל אחד מהמאגרים ניתן לראות אילו מיקרופילמים אפשר להשיג לגבי שנים מסוימות.

רון ארונס הכין סקר על אתרים שבהם ניתן למצוא את מפקדי האוכלוסין, רשימות הגירה והתאזרחות, עיתונים, חיפוש אנשים, מדריכי טלפון לפי מקצועות, מפות ואמצעי עזר לתרגום. רשימת האתרים מוגשת במאמר.

המאמר Online News (*חדשות מהאינטרנט*) מתאר פרויקטים שונים העשויים לעניין את הקורא, כגון רשימת כל בתי העלמין שבאזור ניו יורק ורישומי אנשים שחלו בשחפת בעקבות עבודתם בבתי המלאכה המכונים sweatshops. כן ניתן למצוא מידע על מסד הנתונים של ההגירה הגדולה בשנים 1904-1914 ולהזמין דרך האינטרנט רישומי התאזרחות. ולבסוף: תוכנה של סטיבן מורס, הופכת את "אזורי המפקד" של מפקד האוכלוסין מ-1930 לאזורים של מפקד 1940.

מדור סקירת ספרים דן בספרים על קהילות, כגון הספר *Schneidemuhl: 1641 to Holocaust, Jews of Kopcheve* וכן ספר על יהודי גליציה בשנים 1772-1918.

Roots-Key, Jewish Genealogical Society, Los Angeles. Summer 2006 Volume 26 Number 2

כל הגיליון מוקדש לנפוליאון: סיפורים על חיילים יהודים בצבאו, מפת המסעות שלו והעיריות היהודיות שמצא בדרכו, ה"סנהדרין" שהוא הציג להקים ועוד.

ג'רלד יוזפס (Josephs) מספר כי העיתון Jewish Chronicle הועלה לאינטרנט, אבל מציין כי מחיר ההרשמה הגבוה עלול להיות גורם מעכב לגבי רבים מהחוקרים.

Shemot, The Jewish Genealogical Society of Great Britain. September 2006 Volume 14 No.3

הרב גרמי רוזן מסביר מהם החוקים הנוגעים לנישואים היהודיים.

העורך כתב על כל רישומי הנישואין והסביר איך לאתר אותם.

פאול הרמן עוקב אחרי שורשי משפחתו בנסותו לגלות אם הם היו לויים או לא.

אן מייסי (Ann Macey) נותנת עצות מעשיות איך להכין ספר משפחתי מקטעי עיתונים. היא מזכירה את הכלים הנחוצים כגון דבק נטול חומציות, עפרונות, ומייעצת איך לכתוב את ההערות ואיך לבחור את האלבומים המתאימים.

בספר *משפחת רופאי השיניים ג'ונס* (The Jones Family of Dentists) מתארת מרגרט הול (Hall) את שורשי משפחתה ואת קשריה עם משפחת Praagh באנגליה.

אנו לומדים מהשגיאות שלנו. אנדרו לויין מספר שהוא למד שאין לנסוע לפולין באמצע החורף, אבל המסע בכל זאת דרבן אותו לבדוק את שורשי משפחתו. הוא היה ב-Lesko ונודעו לו פרטים על משפחות פליישר ופרייליך.

אם רצונכם לדעת פרטים על צאצאי הרב יוסף עמנואל מייארס ששימש כרב בניו זילנד עד 1874 ולאחר מכן במקומות שונים בממלכה המאוחדת, קראו את מאמרה של דניאל (Danielle) סנדרסון.

אנתוני ז'וזפס (Josephs) מכבד את הארכיונאית Patricia Bell במלאת לה שמונים, ומציין את מחקרה על יהודי בדפורד. המאמר מביא דוגמות מהחומר שהיא מצאה, ומתייחס גם לספר שהיא כתבה על העיר.

מרסל ג'יי חוקרת את שורשי משפחתו של הלורד Hore-Belisha — המשפחות בלישה ובנאמור (Benamour), שתי משפחות שמקורן במרוקו.

על הניידות הכלכלית והגיאוגרפית של משפחת מילשטיין, מאיסט אנד (East End) ב-1885 לקפריסין ב-1898 ובסופו של דבר ל-Muswell Hill ב-1911 מסופר על ידי סו פייפר (Sue Fifer).

אלן פיליפ קשור למשפחת Bernay, שחלקם נשאו יהודים והתחתנו עם משפחת זיגמונד פרויד, וחלקם התנצרו. השם הראשון הרשום בעץ משפחה זה, בעל 1,100 השמות, הוא Beer Neustadtל, ממיינץ, גרמניה. כל בני המשפחה היגרו לאנגליה במאה התשע עשרה.

החברה הגניאלוגית הישראלית

ת"ד 4270 ירושלים 91041, טל': 0884-688 (08)

E-mail: igs@isragen.org.il Web: www.isragen.org.il

החברה הגניאלוגית הישראלית היא עמותה ללא כוונת רווח, שנוסדה ב-1983, מספר רשום 8-240-010-58

הוועד הארצי: חנה פורמן – יו"ר, ד"ר לאה גדליה – מזכירה, מיכאל רסטצ'ר – גזבר
מנהלת אתר החברה: רוז פלדמן

תאריכי המפגשים של כל הסניפים יתפרסמו בהודעת דואר אלקטרוני וכן באתרי החברה.

סניף ירושלים: ד"ר רוז כהן – יו"ר, ד"ר לאה גדליה – מזכירה. לפרטים נוספים: msleag@bezeqint.net.
קבוצת דוברי אנגלית בסניף ירושלים: מרכזת – ברברה סיגל bsiegel@netvision.net.il או 561-8153 (02)
המפגשים מתקיימים בבית פרנקפורטר, דרך בית לחם 80, ירושלים, ביום ד' השלישי בכל חודש.

סניף הנגב: ד"ר מרתה לב-ציון – יו"ר, שירלי רוזן – מזכירה
המפגשים מתקיימים בבית הכנסת "מגן אברהם" בעומר, ביום ד' הראשון של כל חודש.
לפרטים נוספים: 642-2589 (08), 646-0494 (08) או martha@bgu.ac.il

סניף תל-אביב: בילי שטיין – יו"ר, רוז פלדמן – מזכירה, מיכאל רסטצ'ר – גזבר
המפגשים מתקיימים ביום ב' השני של כל חודש ב"בית התני"ך", שד' רוטשילד 16, תל-אביב.
לפרטים נוספים: rosef@post.tau.ac.il

סניף נתניה: גזו אייזקס – יו"ר, גדעון לויטס – מזכיר, גזו גלעד – גזבר, שרון רוזנשטיין – ספרנית.
המפגשים מתקיימים ב-ACI, שד' שמואל הנציב 28, נתניה.
לפרטים נוספים: isaacsj@netvision.net.il או 882-8402 (09)

סניף בית שמש: למידע ופרטים נוספים – חנה פורמן ehfurman@netvision.net.il

סניף חיפה והצפון: חנה שטיינבלט – יו"ר, נורית גלילי – מזכירה
המפגשים מתקיימים בבית הורים "פסגת אחוזה", רח' סיני 6, חיפה, ביום ה' השלישי של כל חודש.
לפרטים נוספים: חנה שטיינבלט – hanna_st@hotmail.co.il

קבוצות בעלות עניין מיוחד (SIGs) ורכויהן:

גרמניה ואוסטריה: אסתר רמון, ramon@actcom.co.il

הונגריה: מנשה דוידוביץ, mnashe@zoot.tau.ac.il

לאטביה: ד"ר מרתה לב-ציון, martha@bgu.ac.il

ליטא: ד"ר רוז כהן לרר, roseron@shani.net

ספרדים באגן הים התיכון: מטילדה טג'ר, tagger@actcom.co.il

פולין: עד הודעה חדשה יש לפנות אל: igs@isragen.org.il

כתב העת "שרשרת הדורות"

מייסדת ועורכת ראשונה: אסתר רמון

עורכת: יוכבד קלוזנר

חברי המערכת ומתורגמים: שלום ברוזנשטיין, מרים הרינגמן, מטילדה טג'ר, הרולד לואין, הרייט קסו
הגשת חומר לפרסום ב"שרשרת הדורות": הגשת חומר לפרסום ב"שרשרת הדורות": אנו מקבלים בברכה מאמרים
הדנים בכל ההיבטים של הגניאלוגיה היהודית וכמו כן חומר גרפי (צילומים, איורים, מפות, תעודות וכו'). המחבר
מתבקש להוסיף מידע ביוגרפי קצר, וכן את כתובתו האלקטרונית, אם יש. החומר יוגש כמסמך נלווה (attachment)
בפורמט Word לדואר האלקטרוני של החברה igs@isragen.org.il או ישירות לעורכת yklaus@netvision.net.il

או על גבי דיסקט בדואר רגיל לכתובת של החברה: ת"ד 4270 ירושלים 91041.

המערכת שומרת לעצמה את הזכות לתרגם את המאמרים מאנגלית לעברית ומעברית לאנגלית, ולערוך אותם לפי הצורך.
המערכת אינה אחראית לטעויות עובדתיות במאמרים המתפרסמים.

דמי חבר לשנה: 220 ש"ח. התשלומים בצ'ק לפקודת החברה הגניאלוגית הישראלית, ת"ד 4270 ירושלים 91041.
החברות כוללות השתתפות בכל ההרצאות בכל אחד מן הסניפים, השתתפות במפגשי קבוצות העניין המיוחד (SIGs) וכן
קבלת כתב העת שרשרת הדורות והשאלת ספרים.

שאלות: נא לשלוח מעטפה ממוענת ומבוילת לתשובה.